

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

Susanna Mikkilä
Katri Hannikainen-Ingman
Pasi Moisio
Paula Saikkonen

TYÖPAPERI

Vuoden 2017 talousarvion vaikutukset perusturvaan

TYÖPAPERI 6/2017

Susanna Mukkila, Katri Hannikainen-Ingman, Pasi Moisio, Paula Saikkonen

Vuoden 2017 talousarvion vaikutukset perusturvaan

TERVEYDEN JA
HYVINVOINNIN LAITOS

© Kirjoittajat ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos

ISBN 978-952-302-822-7(verkkojulkaisu)
ISSN 2323-363X (verkkojulkaisu)
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-822-7>

Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
Tampere, 2017

Tiivistelmä

Susanna Mukkila, Katri Hannikainen-Ingman, Pasi Moisio, Paula Saikkonen. Vuoden 2017 talousarvion vaikutukset perusturvaan. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpäperi 6/2017. 47 sivua. Helsinki 2017.

ISBN 978-952-302-822-7 (verkkojulkaisu)

Vuoden 2017 talousarvio sisältää poikkeuksellisen paljon merkittäviä muutoksia. Verotus- ja etuuslainsäädännön muutosten seurauksena perusturvan varassa elävien toimeentulo asumismenojen jälkeen heikkenee, toimeentulotuen tarve lisääntyy ja väestön tuloerot ja pienituloisuusaste kasvavat.

Hallitusohjelmassa sovittu perusturvan indeksijäädytys vuoteen 2019 saakka ei ole tuottanut tavoiteltuja säästöjä poikkeuksellisen matalan inflaation oloissa. Säästötavoitteen saavuttamiseksi kansaneläkeindeksiä alennettiin. Leikkaukset laajennettiin koskemaan myös kansaneläkeindeksistä irrotettua lapsilisää. Samoin asumistukien enimmäisasumismenojen tarkistukset jätettiin tekemättä vuonna 2017. Vuokrat nousivat vuoden 2016 kolmannella neljänneksellä 2,6 prosenttia, ja nousun ennakoidaan jatkuvan.

Toimeentulotuen perusosa on indeksileikkauksen ja -jäädytyksen ulkopuolella, mikä on johtanut ja johtaa toimeentulotuen roolin kasvuun sosiaaliturvassa. Perusturvan indeksijäädytys ja -leikkaukset eivät käytännössä vaikuta toimeentulotuen piirissä olevien kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin. Toimeentulotuen saajien määrän ja toimeentulotukimenojen ennakoidaan lisääntyvän myös perustoimeentulotuen myöntämisen ja maksamisen siirryttyä Kelaan tammikuussa 2017.

Perusturvan 0,85 prosentin indeksileikkaus merkitsee noin kahden prosentin ostovoiman alennusta perusturvaan vuonna 2017. Yksin vuokralla asuvan perustyöttömyysturvaan saavan reaalitytulot asumismenojen jälkeen laskevat yhden prosentin ja takuueläkettä saavan kolme prosenttia lainsäädännön muutosten seurauksena. Perustyöttömyysturvan varassa olevan tulot ovat 29 prosenttia keskipalkkaisen kotitalouden tuloista ja takuueläkettä saavalla 37 prosenttia vuonna 2017. Edelliseen vuoteen verrattuna osuus laski perustyöttömyysturvaan saavalla 0,2 prosenttiyksikköä ja takuueläkettä saavalla yhden prosenttiyksikön.

Korkeakouluopiskelijoiden tilanne muuttuu etuuskien saajista eniten. Elokuusta 2017 alkaen korkeakouluopiskelijoiden 337 euron opintoraha alennetaan toisen asteen opiskelijoiden opintorahan tasolle 250 euroon ja opiskelijat siirretään yleisen asumistuen piiriin. Opintolainan valtiontakaus korotetaan 650 euroon, minkä seurauksena opiskelijat jäävät laskennallisen toimeentulotuen ulkopuolelle. Toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa opintolaina lasketaan aina opiskelijan tuloksi riippumatta siitä, onko opiskelija nostanut lainaa.

Talousarvion verotus- ja etuuslainsäädännön muutosten ennustetaan kasvattavan tuloeroja noin 0,2 prosenttiyksikköä. Pienituloisuus-asteen ennustetaan nousevan 0,4 prosenttiyksikköä vuonna 2017 talousarvion verotus- ja etuuslainsäädännön muutosten seurauksena.

Kokonaan perusturvan varassa eläviä oli vuonna 2015 noin 243 000 henkilöä ja heidän määränsä kasvoi viisi prosenttia edellisestä vuodesta. Vuodesta 2011 kokonaan perusturvan varassa elävien määrä on kasvanut 27 prosenttia. 2010-luvulla tapahtunut kasvu selittyy pääosin perustyöttömyysturvaan ja takuueläkettä saavien määrän kasvulla.

Avainsanat: sosiaaliturva; perusturva; vähimmäisturva; toimeentuloturva; sosiaalietuudet; sukupuolivaikutukset.

Sisällys

Tiivistelmä.....	3
1 Johdanto	5
2 Talousarvion muutokset perusturvaan.....	6
2.1 Lainsäädännön muutokset ja indeksitarkistusten vaikutukset etuuksiin	6
Indeksitarkistukset.....	6
Takuueläke	6
Työeläketurva.....	6
Työttömyysturvan muutokset.....	7
Lapsiperheiden tukeminen.....	7
Opintotuki.....	8
Asumistuet.....	8
Toimeentulotuki	8
Verotuksen muutokset.....	9
Sairausvakuutuskorvausten ja sosiaali- ja terveydenhuollon maksujen muutokset.....	9
Perustulokokeilu	10
2.2 Perusturvaetuksien ja toimeentulotuen perusosan kehitys 2005–2017	10
3 Esimerkkilaskelmia kotitalouksien tulonmuodostuksesta 2017	12
3.1. Esimerkkilaskelmien taustaoletukset	12
Esimerkkiperhetyypit	12
Esimerkkiperheiden elämäntilanteet.....	12
Asumisoletukset	12
Käsiteltävät tuloerät.....	13
Verotus	14
3.2 Työmarkkinatuen ja peruspäivärahan saaja	14
3.3 Takuueläkkeen saaja	15
3.4 Sairaus- tai vanhempainpäivärahan saaja	16
3.5 Leskeneläkkeen saaja.....	17
3.6 Opintotuen saaja	18
3.7 Kotihoidon tuen saaja	19
3.8 Ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan saaja (pienipalkkainen).....	20
3.9 Työeläkkeen saaja.....	21
3.10 Pienipalkkainen kotitalous	23
3.11 Keskipalkkainen kotitalous.....	24
4 Esimerkkilaskelmien kotitalouksien tulojen kehitys 2013–2017	25
4.1 Tulojen kehitys suhteessa hintoihin ja keskipalkkoihin.....	25
4.2 Laskennallisen toimeentulotuen kehitys esimerkkiperheissä.....	29
5 Talousarvion tulonjakovaikutukset	31
5.1 Vaikutukset tuloeroihin ja pienituloisuusasteeseen	31
5.2 Tulonjakovaikutukset sukupuolen mukaan.....	33
6 Perusturvan varassa elävien määrä ja asema tulonjaossa	34
7 Yhteenveto	39
Lähteet.....	41
Liitteet	42

1 Johdanto

Verotukseen, etuuksiin ja palvelumaksuihin tehtävillä muutoksilla vaikutetaan perusturvan varassa elävien ja muiden pienituloisten kotitalouksien toimeentuloon sekä kotitalouksien väliseen tulonjakoon yhteiskunnassa. Pienituloisimman väestönosan toimeentulon kannalta sääteily tapahtuu pääasiallisesti sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaan kuuluvan pääluokan 33 puitteissa. Toisin sanoen kyseessä ovat lähinnä työttömyysturvaetuudet, sairausvakuutusetuudet, eläketurva, perhe-etuudet, asumistuet, veroluonteiset maksut ja toimeentulotuki.

Käsillä olevassa raportissa tarkastellaan vuoden 2017 talousarvion mukaisten muutosten vaikutuksia perusturvaan ja pienituloisten toimeentuloon sekä arvioidaan talousarvion tulonjako- ja sukupuolivaikutuksia. Lisäksi selvitetään kokonaan perusturvan varassa elävien kotitalouksien määrällistä kehitystä ja asemaa tulonjaossa. Raportti edesauttaa joka neljäs vuosi tehtävää lakisäateistä perusturvan riittävyyden arviointia. Se palvelee päätöksentekijöitä, tutkijoita ja tiedotusvälineitä sekä tukee talousarvio- ja kehysmenettelyprosesseja. Raportti vastaa tarpeeseen arvioida lainsäädännön muutosten kokonais- ja pitkän aikavälin vaikutuksia myös suhteessa hallitusohjelman linjauksiin. Arvio on järjestyksessään viides ja noudattaa pitkälti aikaisempien vuosien kaavaa.

Talousarvion vaikutusten arviointi kertoo nopeasta muutostahdistista: Vuonna 2017 astuu voimaan paitsi poikkeuksellisia myös poikkeuksellisen paljon muutoksia sosiaaliturvaetuuksiin ja asiakasmaksuihin. Nämä muutokset ovat pitkälti leikkauksia ja kiristyksiä, joilla tavoitellaan hallitusohjelmassa ja julkisen talouden suunnitelmassa sovittuja säästöjä. Kuluvana vuonna tulee voimaan suuria järjestelmätason muutoksia kuten perustoimeentulotuen järjestämisvastuun siirto Kelaan, opiskelijoiden siirtäminen yleisen asumistuen piiriin sekä perustulokokeilu. Erityisesti toimeentulotuki uudistus vaikeuttaa sen arvioimista, miten hyvin raportin esimerkkilaskelmissa käytetyt oletukset vastaavat kotitalouksien todellisuutta.

Perusturvan indeksikorotukset ovat olleet jäädytettynä jo edellisen hallituksen ajalta, vuodesta 2015 lähtien. Hallitusohjelman mukaisesti indeksijäädytys jatkuu vuoteen 2019 saakka. Toimeentulotuen perusosa on ainoana etuusluonteisena tulonsiirtona indeksijäädytyksen ulkopuolella. Lisäksi vuonna 2017 toteutetaan kansaneläkeindeksin leikkaus, sillä matalan inflaation vuoksi hallitusohjelman säästö tavoitteita ei olisi saavutettu pelkällä indeksijäädytyksellä. Lapsilisän ja opintorahan indeksidonnaisuus poistettiin jo vuonna 2015. Lapsilisään tehdään indeksileikkausta vastaava alennus vuonna 2017.

Asumistuessa huomioitavien enimmäisvuokrien tarkistukset jätetään tekemättä vuonna 2017. Näin siitä huolimatta, että etenkin kasvukeskuksissa vuokrien ennakoitaan nousevan. Korkeakouluopiskelijoiden opintorahaa puolestaan alennetaan ja opintotuen lainapainotteisuutta kasvatetaan. Myös lääkkeiden sairausvakuutuskorvauksia leikataan. Lisäksi julkisen talouden suunnitelmassa on sovittu, että kevään 2017 aikana säädetään kuntien sote-palveluille vähimmäismaksurajat tai säädetään muista keinoista kuntatalouden toteutumattomien säästöjen korvaamiseksi.

Seuraavassa tarkastellaan hyväksytyyn talousarvion, vuonna 2017 voimaan tulevien muutosten, vaikutuksia pienituloisten toimeentuloon ja tulonjakoon. Ensinnä esitellään keskeisimmät etuuksien, verotuksen ja asiakasmaksujen muutokset, jotka vaikuttavat pienituloisten kotitalouksien toimeentuloon. Tämän jälkeen tarkastellaan muutosten vaikutuksia pienituloisten kotitalouksien tuloihin ja tulonmuodostukseen esimerkkilaskelmien avulla. Talousarvion tulonsiirtoja koskevien muutosten kokonaisvaikutuksia arvioidaan tulonjako- ja sukupuolivaikutusten näkökulmasta. Kokonaan perusturvan varassa elävien kotitalouksien kehityksen seuranta pohjautuu Tilastokeskuksen tulonjaon kokonaisaineistoon¹. Tulonjakovaikutusten arvioinnissa sekä esimerkkilaskelmissa on käytetty Tilastokeskuksen ylläpitämää SISU-mikrosimulointimallia.

¹ Tälläkään kertaa raportin laatiminen ei olisi onnistunut ilman Tilastokeskuksen tilastoja ja avuliaisuutta, josta kirjoittajat kiittävät Veli-Matti Törmälehtoa.

2 Talousarvion muutokset perusturvaan

2.1 Lainsäädännön muutokset ja indeksitarkistusten vaikutukset etuuksiin

Indeksitarkistukset

Kela vahvistaa vuosittain kansaneläkeindeksin, jonka perusteella tarkistetaan siihen sidottujen etuuksien euromääriä. Tarkistus koskee kansaneläkkeen lisäksi takuueläkettä, perhe-eläkettä, rintamalisiä, sotilasavustuksen perusavustusta, vammaistukia, työttömyysturvan peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea sekä lapsilisiä, lastenhoidon tukia ja sairausvakuutuksen vähimmäispäivärahoja

Kansaneläkeindeksi seuraa Tilastokeskuksen laskemaa elinkustannusindeksiä. Indeksitarkistuksen tarkoituksena on vähentää inflaation myötä tapahtuvaa etuuksien ostovoiman heikkenemistä. Kansaneläkeindeksin laskentaperusteen muutoksesta päätettiin vuonna 2016. Aiemmin kansaneläkeindeksi saatiin jakamalla kuluvan vuoden kolmannen neljänneksen kuukausien (heinä-, elo- ja syyskuun) elinkustannusindeksin pistelukujen keskiarvo luvulla 1,168, jatkossa jakajana on luku 1,1824.

Kansaneläkeindeksin leikkaamista ja jäädyttämistä on käytetty keinona hillitä kustannuksia vaikeina taloudellisina aikoina. Vuoden 2016 indeksitarkistuksessa etuuksien euromääriä tarkistettiin alaspäin elinkustannusindeksin alenemisen vuoksi; vuonna 2017 kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksia leikattiin 0,85 prosenttia säästötavoitteiden vuoksi elinkustannusten kasvusta huolimatta.

Poikkeuksena muista kansaneläkeindeksiin sidotuista etuuksista veteraanilisiä jäädytetään vuoden 2016 tasoon vuodeksi 2017. Toinen poikkeus on toimeentulotuen perusosa, jota korotettiin. Sen nimellinen taso on hieman korkeampi kuin vuonna 2016.

Takuueläke

Takuueläkkeen tarkoituksena on turvata Suomessa asuvan eläkkeensaajan toimeentuloa, jos hänen eläkkeensä eivät muuten riitä kohtuulliseen toimeentuloon. Takuueläkkeen suuruuteen vaikuttavat kaikki muut eläkkeet, joita eläkkeensaaja saa Suomesta ja ulkomailta. Täyden takuueläkkeen saavat vain ne, joilla ei ole mitään muita eläkkeitä. Muut eläkkeet vähennetään takuueläkkeen täydestä määrästä. Takuueläkkeen määrästä säädetään takuueläkkeestä annetussa laissa ja takuueläke tarkistetaan ilman hakemusta vuosittain tammikuun alusta kansaneläkeindeksillä elinkustannusten nousua vastaavasti. Vuonna 2016 takuueläkelain 8 §:n mukainen takuueläkkeen täysi määrä oli 766,85 euroa kuukaudessa ja vuonna 2017 se on 760,26 euroa.

Työeläketurva

Vuoden 2017 palkkakertoimeksi vahvistettiin 1,389. Vuoteen 2016 verrattuna palkkakerroin nousee noin 1,2 prosenttia. Palkkakerrointa käytetään tulevan työeläkkeen laskennassa. Sillä tarkistetaan vuosiansiot eläkkeen alkamisvuoden tasoon. Palkkakertoimessa ansiotason muutoksen osuus on 80 prosenttia ja hintojen muutoksen 20 prosenttia. Vuonna 2017 työeläkeindeksi on 2534. Työeläkeindeksi nousi noin 0,6 prosenttia vuoteen 2016 verrattuna. Työeläkeindeksillä tarkistetaan maksussa olevat työeläkkeet. Työeläkeindeksiä laskettaessa palkkojen muutoksen osuus on 20 prosenttia ja hintojen muutoksen 80 prosenttia.

Työttömyysturvan muutokset

Kansaneläkeindeksin 0,85 prosentin leikkaus vuonna 2017 alensi työttömän peruspäivärahaa, työmarkkinatukea, ansiopäivärahan perusosaa ja lapsikorotuksia. Vuonna 2017 täysi peruspäiväraha ja työmarkkinatuki ovat 32,40 euroa päivässä, kun vuonna 2016 ne olivat 32,68 euroa päivässä.

Työttömän peruspäivärahan ja ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan enimmäiskesto lyhenee 500 päivästä 400 päivään. Enimmäisaika ei kuitenkaan muutu niillä työttömillä, joiden työssäoloehto on täyttynyt 58 ikävuoden täyttymisen jälkeen ja jotka ovat olleet ehdon täytyessä työssä vähintään viisi vuotta viimeisen 20 vuoden aikana. Työttömillä, joilla on työhistoriaa enintään kolme vuotta, työttömyyspäivärahan enimmäiskesto on jo aiemmin rajattu 300 päivään. Koska työttömyyspäivärahan keston lyhentämistä sovelletaan alkaviin työttömyyksiin, se ei vaikuta vielä vuonna 2017 päivärahojen maksuun.

Pitkän työuran jälkeen maksettavan korotusosan lakkauttaminen ja korotetun ansio-osan alentaminen laskevat sekä ansiosidonnaisen että perustyöttömyyspäivärahan suuruutta.

Palkkatukityö eli työ, jonka palkkakustannuksiin työnantaja on saanut tukea TE-toimistolta, kerryttää työttömyyspäivärahan edellytyksenä olevaa työssäoloehto 75-prosenttisesti. Aiemmin palkkatukityö kerrytti työssäoloehto täytenä.

Työttömyysturvan omavastuu-aika piteni viidestä päivästä seitsemään päivään. Työttömän peruspäiväraha tai työmarkkinatukea saavalla kahden päivän etuus ilman lapsikorotuksia on 64,80 euroa.

Vuonna 2017 astui voimaan hallituksen esittämä lakimuutos, jonka myötä TE-toimistot aloittavat kolmen kuukauden välein tehtävät työttömien määräaikaishaastattelut. Myös työn vastaanottovelvollisuutta tiukennettiin samoin kuin velvollisuutta osallistua aktiivitoimenpiteisiin.

Työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun ajalta ei enää makseta kulukorvausta paitsi niissä tapauksissa, joissa opinnot ja niiden tukeminen työttömyysetuudella on aloitettu ennen vuodenvaihdetta. Koulutusta vaille oleville alle 25-vuotiaille tuli oikeus kulukorvaukseen työkokeilun ajalta. Kulukorvaus on yhdeksän euroa päivässä.

Liikkuvuusavustus korvaa työttömyysetuuteen oikeutetuilla työmarkkinatukena maksettavan matkaavustuksen ja muuttokustannusten korvauksen. Myös ansiopäivärahan saajat tulivat liikkuvuusavustuksen piiriin.

Lyhytkestoisen päätoimisen yritystoiminnan ajalta aletaan maksaa työttömyysetuutta. Aiemmin soviteltua päivärahaa on voinut saada ainoastaan sivutoimisen yritystoiminnan ajalta.

Tuotannollisista ja taloudellisista syistä tehty palkanalennus ei vaikuta enää päivärahan määrään, päiväraha lasketaan palkanalennusta edeltävän palkan mukaan.

Lapsiperheiden tukeminen

Kansaneläkeindeksin leikkaaminen 0,85 prosentilla vuonna 2017 alensi vähimmäismääräistä äitiys-, isyys- ja vanhempainrahaa. Vähimmäismääräisen päivärahan suuruus on 23,73 euroa, kun se vuonna 2016 oli 23,93 euroa. Indeksileikkaus pienensi myös kotihoito- ja yksityisen hoidon tukea sekä osittaista ja joustavaa hoitorahaa.

Tasa-arvoisen avioliittolain myötä 1. maaliskuuta 2017 alkaen lapsen äidin naispuolisella avio- tai avopuolisella on oikeus sekä vanhempain- että isyysrahaan samoin perusteiden kuin lapsen äidin miespuolisella avio- tai avopuolisella. Lapsen hoidosta vastaavalla isällä on myös oikeus isyys- ja vanhempainrahaan, vaikka lapsen äiti ja isä eivät elä avio- tai avioliitossa. Elatustukea ei enää makseta tilanteessa, jossa avioliiton ulkopuolella syntyneelle lapselle maksetaan elatustukea isyyden vahvistamatta jättämisen vuoksi, jos lapsella tosiasiallisesti on kaksi elatusvelvollista vanhempaa.

Lapsilisiä on vuoden 2017 alusta lukien alennettu 0,91 prosenttia.

Elatustuen ja elatusavun määrää on elinkustannusindeksin nousuun perustuen korotettu vuoden 2017 alusta 0,47 prosenttia. Elatustuki on jokaisesta lapsesta 155,50 euroa kuukaudessa.

Maaliskuun alussa 2017 astui voimaan laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista. Maksun määräämisen perusteena olevia tulo-rajajoja korotettiin siten, että pienituloisten kahden ja kolmen hengen perheiden asiakasmaksut pienenevät.

Opintotuki

Opintotuen tarkoitus on turvata opiskelijan toimeentulo opiskelun aikana. Opintotuen myöntämisen yleisiä edellytyksiä ovat oppilaitokseen hyväksyminen, päätoiminen opiskelu, opinnoissa edistyminen ja taloudellisen tuen tarve. Opintotukeen kuuluvat opintoraha, asumislisä ja opintolainan valtiontakaus. Asumistukilain ja opintotukilain uudistamisen tuloksena myös lapsettomat opiskelijat siirtyvät yleisen asumistuen piiriin elokuusta 2017 alkaen, mutta asumislisää voivat saada edelleen ulkomailla opiskelevat ja oppilaitoksen asuntolassa asuvat.

Korkeakouluopiskelijoiden opintorahan taso yhtenäistetään toisen asteen opintorahan tason kanssa enintään 250,28 euroon kuukaudessa aloitusvuodesta riippumatta, aiempien 303 ja 337 euron sijasta. Vanhempien tulot eivät enää vaikuta itsenäisesti asuvien 18- ja 19-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden opintorahan määrään. Valtion takaaman opintolainan takausta nostettiin 400 eurosta 650 euroon. Opintotuki on jo aiemmin irrotettu kansaneläkeindeksistä, eikä sen suuruus näin ollen seuraa hintojen kehitystä.

Korkeakouluopiskelua varten opintotukea voi saada enintään 54 tukikuukautta aikaisemman 64 kuukauden sijaan. Tukeen oikeuttava aika on kuitenkin 57 tukikuukautta, kun alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon laajuus on yhteensä 360 opintopistettä.

Opiskelijan omia tulo-rajajoja tarkistetaan joka toinen vuosi yleisen ansiotasoindeksin muutoksen mukaisesti, jos tulo-rajat nousevat indeksimuutoksen johdosta. Opiskelijan omien tulojen perusteella takaisinperittäväksi määrätyn opintorahan ja asumislisän määrää korotetaan 7,5 prosentilla (aiemmin 15 %).

Asumistuet

Yleisessä asumistuessa huomioon otettavia enimmäisasumismenoja rajoitetaan siten, että kuntaryhmissä 1 ja 2 sovelletaan vuonna 2017 samoja enimmäisasumismenoja kuin vuonna 2016, mutta kuntaryhmissä 3 ja 4 enimmäisasumismenoja alennetaan viidellä prosentilla.

Kansaneläkeindeksin leikkaamisen myötä yleisen asumistuen perusomavastuu kiristyy. Jotta hakijalla olisi oikeus täysimääräiseen asumistukeen, hänen tulonsa täytyy tänä vuonna olla hieman pienemmät kuin viime vuonna. Täysimääräiseen tukeen oikeuttaa 597 euron kuukausitulo vuonna 2017. Jokaista ruokakuntaan kuuluvaa aikuista kohden tähän lisätään 99 euroa ja jokaista ruokakuntaan kuuluvaa lasta kohden 221 euroa.

Asumistukilain ja opintotukilain uudistamisen tuloksena myös lapsettomat opiskelijat siirtyvät yleisen asumistuen piiriin elokuusta 2017 alkaen, mutta asumislisää voivat saada edelleen ulkomailla opiskelevat ja oppilaitoksen asuntolassa asuvat. Opiskelevat lapsiperheet ovat jo aiemmin olleet yleisen asumistuen piirissä.

Toimeentulotuki

Toimeentulotuen perusosaan tehtiin puuttuvaa indeksikorotusta vastaava korotus, jolloin perusosan reaaliarvo eli ostovoima säilyy samana. Tämä turvaa kaikkein pienituloisimpien kotitalouksien ostovoiman säilymisen. Pidemmällä aikavälillä perusturvan ja asumistuen heikkeneminen suhteessa toimeentulotukeen indeksijäädytysten ja -leikkausten vuoksi johtaa toimeentulotuen roolin kasvuun erityisesti pienituloisten sosiaaliturvassa.

Perustoimeentulotuen laskenta ja maksatus siirtyi Kelan tehtäväksi vuoden 2017 alusta. Samalla perusmenoina huomioitavat menot laajennettiin koskemaan päivähoitomaksuja ja lasten tapaamisesta aiheutuvia kuluja. Kyseessä on kansainvälisestikin ainutlaatuinen viimesijaisen toimeentuloturvan järjestämisvastuun

siirto kansalliselle tasolle ja lähtökohtaisesti sähköisesti haettavaksi etuudeksi. Toimeentulotuki uudistus on iso periaatteellinen ja järjestelmätason muutos suomalaisessa toimeentuloturvajärjestelmässä, sosiaalihuollossa sekä valtion ja kuntien tehtävänjaossa.

Talousarvion mukaan toimeentulotukea saavien kotitalouksien määrä kasvaa 40 prosenttia ja toimeentulotuen menot 25 prosenttia vuonna 2017. Suurimman osan tästä kasvusta arvioidaan johtuvan niin sanotun alikäytön vähenemisestä. Aiemmin toimeentulotukeen laskennallisesti oikeutettujen mutta sitä hakematta jättäneiden arvellaan hakevan tukea nyt helpommin, kun sen maksatus on siirretty Kelaan. Valtakunnallisen etuuskäsittelyn oletetaan myös yhdenmukaistavan toimeentulotuen myöntämiseen liittyviä käytäntöjä. Esimerkiksi Kelan etuuskäsittelyssä huomioon otettavat vuokrat on määritelty siten, että kunnan yleisen asumistuen saajien keskimääräiseen vuokratasoon on lisätty 10 prosenttia.

Kunnista saatava toimeentulotuen tilastoihin perustuva tieto on ollut varsin niukkaa. Todennäköisesti toimeentulotuki uudistus parantaa perustoimeentulotuen tietopohjaa. Sen sijaan ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen tilastointiin ei ole tehty muutoksia. Ensimmäiset tilastotiedot Kelan toimeentulotuen asiakkaita saadaan vuoden 2017 alkupuolella.

Verotuksen muutokset

Vuoden 2017 tuloveroasteikon tulo rajoja korotettiin noin 1,1 prosentilla, lisäksi marginaaliveroprosentteja alennettiin hieman (0,25-prosenttiyksikköä).

Palkansaajien työttömyysvakuutusmaksu nousi 0,45 prosenttiyksikköä ja työnantajan osuus vastaavasti pieneni saman verran. Palkansaajan työttömyysvakuutusmaksu on 1,60 prosenttia palkasta. Työnantajan työttömyysvakuutusmaksu on 0,80 prosenttia palkasta, jos palkkasumma on korkeintaan 2 059 500 euroa. Sen ylittävältä osalta työttömyysvakuutusmaksu on 3,30 prosenttia palkasta. Muutokset ovat osa työmarkkinoiden keskusjärjestöjen tekemää kilpailukykysovimusta.

Vuonna 2017 työntekijän eläkelain mukainen keskimääräinen työeläkevakuutusmaksu on 24,4 prosenttia palkasta, maksu on 0,4 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2016. Alle 53-vuotiaiden työntekijöiden eläkevakuutusmaksu on 6,15 prosenttia ja 53–62 vuotta täyttäneillä 7,65 prosenttia, eli 0,45 prosenttiyksikköä korkeammat kuin edellisellä vuonna. Työnantajan keskimääräinen maksu vuonna 2017 on 17,95 prosenttia, eli 0,05 prosenttiyksikköä edellisvuotta matalampi.

Vakuutettujen sairaanhoitomaksu on vuonna 0,00 prosenttia kunnallisverotuksessa verotettavasta ansiotulosta vuonna 2017, eli 1,30 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuonna 2016. Verotettavista eläke- ja etuustuloista perittävä maksu on 1,45 prosenttia eli 0,02 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2016. Työnantajan sairausvakuutusmaksu on 1,08 prosenttia, 1,04 prosenttiyksikköä edellisvuotta alempi. Palkansaajien sekä yrittäjien päivärahamaksu on 1,58 prosenttia palkasta tai työtulosta, jos vuotuisen palkka- ja työtulon yhteismäärä on vähintään 14 000 euroa, maksu on 0,76 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2016. Jos palkka ja työtulon yhteismäärä jää alle 14 000 euron, päivärahamaksu on 0,00 euroa.

Työtulovähennyksen enimmäismäärä nousi 1 260 eurosta 1 420 euroon.

Perusvähennyksen enimmäismäärä on 3 060 euroa vuonna 2017, kun se vuonna 2016 oli 3 020 euroa. Jos puhtaan ansiotulon määrä kaikkien kunnallisverotuksessa tehtävien vähennysten jälkeen on suurempi kuin 3 060 euroa (3 020 euroa vuonna 2016), vähennystä pienennetään 18 prosentilla ylimenevän tulon määräästä.

Sairausvakuutuskorvausten ja sosiaali- ja terveydenhuollon maksujen muutokset

Valtioneuvoston julkisen talouden suunnitelmassa on tavoitteena saada 150 miljoonan euron lääkekorvaussäästöt vuodesta 2017 lähtien. Tähän tavoitteeseen pyritään muun muassa diabetislääkkeiden siirrolla alemmahan 65 % erityiskorvausluokkaan lukuun ottamatta insuliinivalmisteita, jotka korvataan edelleen yleisessä erityiskorvausluokassa (100 %). Lisäksi erityisen kalliiden lääkkeiden osalta Kela korvaa jatkossa kerralla enintään 1 kuukauden hoitoaikaa vastaavan lääkemäärän nykyisen 3 kuukauden määrän sijaan. Erityisen kalliiksi katsotaan lääkkeet, joiden yhden pakkauksen arvonlisäverollinen vähittäishinta on yli 1 000 euroa. Kaikkiin korvattaviin valmisteisiin tulee toimitusväli. Jatkossa korvausta voi saada uudesta

lääkkeen, kliinisen ravintovalmisteiden ja perusvoiteen erästä vasta kun aiemmin ostettu erä on käytetty lähes kokonaan lääkkeen määrääjän antaman ohjeen mukaisesti.

Lääkekustannusten vuosiomavastuu eli lääkekatto pieneni hieman. Vuonna 2017 se on 605,13 euroa kalenterivuodessa (610,37 euroa vuonna 2016). Jos vuosiomavastuu ylittyy, asiakas maksaa loppuvuoden ajan jokaisesta korvattavasta valmisteesta 2,50 euron omavastuun jokaisella ostokerralla.

Lääkereseptien voimassaoloaika muuttui nykyisestä 1 vuodesta 2 vuoteen.

Julkisen talouden suunnitelmassa sovittua sote-palvelujen vähimmäismaksua ei ole vielä tätä raporttia kirjoitettaessa määrätty.

Perustulokokeilu

Vuonna 2017 Suomessa aloitettiin kaksivuotinen perustulokokeilu, jonka toteuttamisesta vastaa Kela. Kokeilussa selvitetään, voitaisiinko sosiaaliturvaa muuttaa yksinkertaisemmaksi ja paremmin työhön kannustavaksi. Kokeilussa on mukana 2000 satunnaisotannalla valittua 25–58 -vuotiasta työtöntä, joille maksetaan 560 euroa kuussa perustuloa. Perustulo on veroton etuus, eikä kokeiluun osallistujia menetä sitä, jos hän kokeilun aikana saa työpaikan.

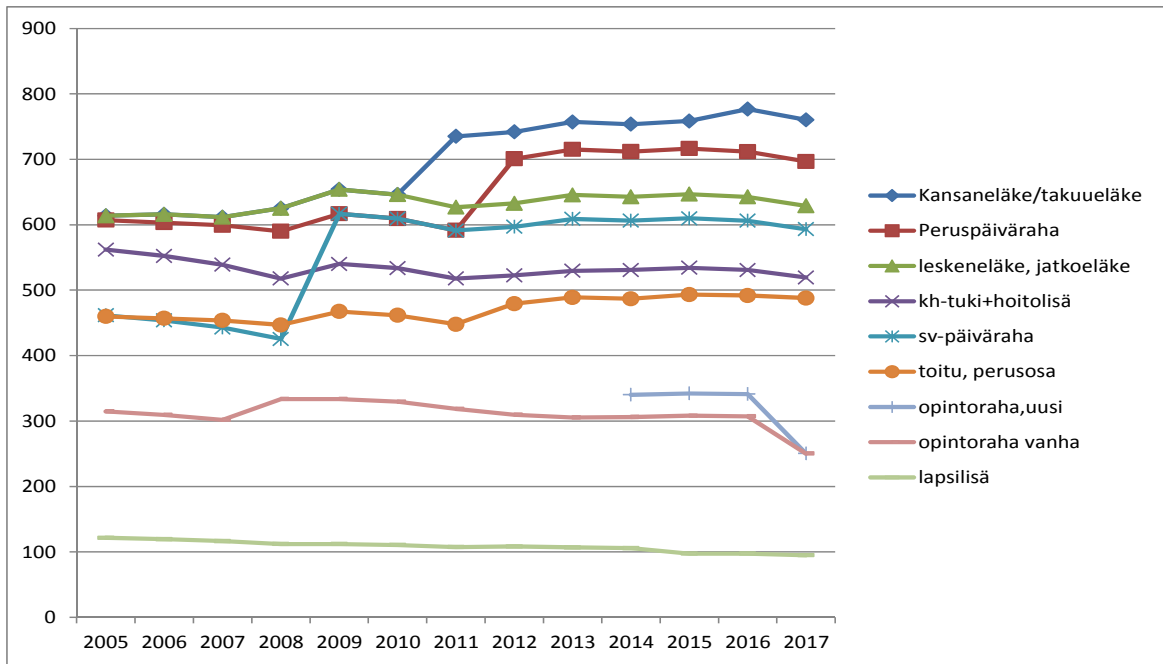
2.2 Perusturvaetuuksien ja toimeentulotuen perusosan kehitys 2005–2017

Kuviossa 2.2.1 on esitetty keskeisimpien perusturvaetuuksien sekä yksinasuvan toimeentulotuen perusosan reaalin kehitys viimeisten 12 vuoden aikana. Etuuksien euromäärät on esitetty vuoden 2017 hintatasossa. Vuonna 2015 kuluttajahintojen kehitys kääntyi hetkellisesti laskuun, minkä vuoksi kansaneläkeindeksiä alennettiin vuonna 2016. Edellisen kerran samankaltaisessa tilanteessa, vuonna 2010, kansaneläkeindeksi jäädytettiin. Kansaneläkeindeksin alentamisen seurauksena useimpien kyseiseen indeksiin sidottujen etuuk- sien euromääräinen taso alentui, takuueläkettä, opintotukea ja lapsilisää lukuun ottamatta. Takuueläkkeeseen tehtiin tasokorotus ja opintotuen sekä lapsilisien indeksisidonnaisuus purettiin. Vuonna 2017 kansaneläkeindeksiä alennettiin edelleen kuluttajahintojen noususta huolimatta. Tällä kertaa etuuksien alentaminen ulotettiin myös takuueläkkeeseen, veteraanilisän jäädessä kuitenkin ulkopuolelle. Opintorahaa leikataan 1.8.2017 alkaen neljänneksellä. Lisäksi lapsilisiin kohdistui indeksileikkausta vastaava vähennys.

Tarkasteluajanjakson aikana sekä kotihoidon tuen että lapsilisän suhteellinen taso on hieman laskenut. Lapsilisä sidottiin indeksiin vuonna 2011, mutta jo samana vuonna päätettiin jäädyttää lapsilisien indeksitarkistukset vuosille 2013–2015. Vuonna 2015 lapsilisää leikattiin 8 prosenttia ja vuonna 2016 lapsilisän indeksisidonnaisuus purettiin. Lasten kotihoidon tuki on ollut kansaneläkeindeksiin sidottu vuodesta 2011 lähtien.

Vuonna 2008 korotettiin vähimmäismäärisiä vanhempain- ja sairauspäivärahoja. Kansaneläkeläisten toimeentulo parani takuueläkkeen myötä vuonna 2010. Vuonna 2016 takuueläkkeeseen tehtiin parinkymmenen euron tasokorotus, mikä näkyy hyvin kuviossa viimeisen tarkasteluvuoden kohdalla takuueläkkeen kehityksen muista etuuksista poikkeavana suuntana. Vuonna 2012 tehtiin perustyöttömyysturvaan, asumistukeen ja toimeentulotuen perusosaan tasokorotukset. Opintoraha sidottiin kansaneläkeindeksiin vuonna 2014 ja elokuun 2014 jälkeen korkeakouluopinnot aloittaneiden opiskelijoiden osalta opintorahaan tehtiin tasokorotus.

Vuonna 2008 toteutetun kuntakalleusluokitusten poiston vaikutus ei näy kuviossa, sillä etuudet on esitetty I kuntakalleusluokan mukaan myös ennen vuotta 2008. Uudistuksessa II kuntaryhmässä asuvien kansaneläkkeet ja toimeentulotuen perusosa korotettiin I kuntaryhmän tasolle.

Lähde: SISU-malli, TK ja VM taloudellinen katsaus 2016, omat laskelmat.

Kuvio 2.2.1. Keskeisten perusturvaetuuksien ja toimeentulotuen perusosan reaalin kehitys 2005–2017 euroina vuoden 2017 hintatasossa.

3 Esimerkkilaskelmia kotitalouksien tulonmuodostuksesta 2017

3.1. Esimerkkilaskelmien taustaoletukset

Esimerkkilaskelmien taustaoletukset ovat suurelta osin samat kuin Perusturvan riittävyyden arviointiraportissa 2011–2015. Tulonmuodostusta tarkastellaan neljällä eri perhetyypillä ja kymmenessä eri elämäntilanteessa. Laskelmat on tehty vuoden 2017 lainsäädännön mukaan. Laskelmissa on käytetty apuna SISU-mallin esimerkkilaskelmasovellusta.

Esimerkkiperhetyypit

Esimerkkiperheinä käytetään neljää perhetyppiä, jotka ovat yleisesti käytössä muun muassa kulutustutkimuksissa. Tarkasteltavat perhetyypit ovat:

1. Yksinasuva
2. Yksinhuoltaja, yksi lapsi
3. Pariskunta, ei lapsia
4. Pariskunta, kaksi lasta

Kotihoidon tukea saavassa perheessä yhden lapsen on oletettu olevan alle 3-vuotias ja kaksilapsisen perheen toisen lapsen alle 7-vuotias. Kaikissa esimerkkiperheiden elämäntilanteissa lapset on oletettu alle kymmenvuotiaiksi; tällä oletuksella on vaikutusta toimeentulotuen suuruuteen.

Esimerkkiperheiden elämäntilanteet

Perusturvan varassa olevien kotitalouksien etuuskien ja verotuksen muodostamaa tulonmuodostusta tarkastellaan perustuslain 19. pykälässä luetelluissa elämäntilanteissa. Nämä elämäntilanteet ovat työttömyys, eläkeläisyys (työkyvyttömyys tai vanhuus), sairaus, lapsen syntymä sekä huoltajan/puolison menehtyminen. Lisäksi kotitalouksien tulonmuodostusta tarkastellaan kotihoidon tukea, opintotukea, ansiosidonnaista työttömyysturvaa, työeläkettä, keskimääräistä tai pientä palkkaa saavissa kotitalouksissa.

Pariskuntien kohdalla tarkasteluissa on keskitytty ainoastaan tilanteisiin, joissa molemmat saavat samaa perusturvaetuutta tai joissa molemmat ovat ansiotyössä, josta maksetaan samaa palkkaa. Poikkeuksena tästä on, kotihoidon tukea saava kahden huoltajan perhe, jossa toisen puolison oletetaan olevan työttömänä ja saavan perustyöttömyysturvaa.

Asumisoletukset

Laskelmissa käytetyt asuntojen koot vastaavat yleistä asumistukea saavien kotitalouksien keskimääräisiä asuntojen kokoja eri perhetyypeillä joulukuussa 2013 Kelan rekisterien perusteella. Esimerkkilaskelmien malliperheiden oletetaan asuvan keskisuuressa kaupungissa ja vuokraolettamukset perustuvat yleistä asumistukea saavien kotitalouksien keskimääräisiin neliövuokriin yleisen asumistuen kuntaryhmässä III mainituilla perhetyypeillä joulukuussa 2013. Vuokrat on korotettu vuoden 2017 tasolle vuokraindeksin mukaisesti. Asumiskustannusoletukset vuodelle 2017 on esitetty taulukossa 3.1.1.

Taulukko 3.1.1. Asumiskustannuksiin liittyvät oletukset eri perhetyypeillä keskisuudessa kaupungissa vuonna 2017.

	Yksinasuva	Yksinhuoltaja, 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta, 2 lasta
Asunnon koko, m ²	42	63	57	80
Vuokra, €/kk	536	719	689	895

Laskelmissa käytetyt asumiskustannukset ovat osin suuremmat kuin Kelan perustoimeentulotuessa hyväksyttävät vuokramenot. Yksinasuvilla oletetut asumiskustannukset ylittävät hyväksyttävät vuokramenot puolessa kuntaryhmän III kunnista. Kahden hengen kotitalouksilla, eli yksinhuoltajilla ja lapsettomilla pariskunnilla, oletusasumiskustannukset ovat lähes kaikissa kyseisen kuntaryhmän kunnissa hyväksyttäviä suuremmat. Noin kolmessa neljästä näistä kunnista kahden lapsen ja kahden aikuisen muodostaman esimerkkikotitalouden asumiskustannukset ovat perustoimeentulotuen normeja suuremmat. Laskelmissa kuitenkin oletetaan, että perustoimeentulotuen vuokranormit ylittävät asumiskustannukset korvataan kuntien myöntämällä täydentävällä toimeentulotuella.

Käsiteltävät tuloerät

Kotitalouksien tulonmuodostus edellä luetelluissa elämäntilanteissa koostuu erilaisista yhdistelmistä ensisijaisia syyperusteisia etuuksia tai palkkatuloja, perhe-etuuksia ja asumistukea sekä viimesijaisesta, harkinnanvaraisesta toimeentulotuesta. Kaikkien lapsiperheiden saaman lapsilisän lisäksi yksinhuoltajatalouksien oletetaan saavan elatustukea, mutta ei lainkaan elatusapua. Esimerkkiperheiden tulonmuodostus tapahtuu seuraavasti:

- Ensisijainen etuus tai palkkatulot
- + perhe-etuudet
- verot
- = **nettotulot**
- + asumisen tuki
- + toimeentulotuki
- = **käytettävissä olevat tulot**
- asumiskustannukset
- = **käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen**

Tulokäsitteinä tarkastellaan käytettävissä olevia rahatuloja sekä ennen että jälkeen asumiskustannusten. Kyseiset tulokäsitteet ovat yleisesti käytössä tulonjaon tarkasteluissa ja perustelut tälle käytännölle on esitetty vuoden 2011 Perusturvan riittävyyden arviointiraportissa.

Keskipalkkana käytetään Tilastokeskuksen tilastojen mukaista vuoden 2013 mediaanipalkkaa, jotka on korotettu vuodelle 2017 käyttäen ansiotasaindeksiä. On huomattava että edellisessä raportissa käytetty keskipalkka on kokoaikaisen työntekijän keskimääräinen kuukausiansio, joka on mediaanipalkkaa suurempi. Pienipalkkaisen elämäntilanteessa palkka on määritetty 50 prosentiksi keskipalkasta. Ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa saavan elämäntilanteessa päiväraha perustuu samalla tavalla määriteltyyn pieneen palkkaan. Eläketurvakeskuksen tilastojen perusteella on määritetty keskimääräisen työeläkkeen suuruus vuonna 2013, ja tämä on korotettu vuodelle 2016 käyttäen työeläkeindeksiä.

Verotus

Kunnallisverotuksen osalta laskelmissa sovelletaan kunnallisverotuksen keskimääräistä prosenttia. Kirkollisveroa ei ole otettu huomioon. Sen sijaan laskelmissa on huomioitu yleisradiovero sekä verottajan automaattisesti myöntämät vähennykset. Palkansaajien verot sisältävät myös pakolliset sosiaalivakuutusmaksut. Heidän oletetaan maksavan alle 53-vuotiaiden työeläkevakuutusmaksua.

3.2 Työmarkkinatuen ja peruspäivärahan saaja

Taulukossa 3.2.1. on esitetty esimerkkilaskelmat työttömyysturvan peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea saavien tulonmuodostuksesta neljällä eri perhetyypillä ja keskisuuren kaupungin asumiskustannustasolla vuonna 2017. Peruspäiväraha ja työmarkkinatuki ovat samansuuruisia ja ne ovat veronalaista tuloa.

Yksinasuvan keskiuudessa kaupungissa elävän työttömän tulot muodostuvat työttömyyspäivärahasta, asumistuesta sekä toimeentulotuesta. 536 euron vuokralla työttömän perusturvaa saava on laskennallisesti oikeutettu saamaan yhteensä 439 euroa asumistukea ja toimeentulotukea. Verojen jälkeiset käytettävissä olevat tulot ovat yksinelävällä työttömällä hieman yli tuhat euroa kuukaudessa, mutta asumiskustannusten jälkeen käteen jäävä tulo putoaa alle 500 euron.

Työttömän perusturvaa saavan vuokralla asuvan yhden lapsen yksinhuoltajan tulot muodostuvat työttömyyspäivärahan lisäksi lapsilisästä, elatustuesta, asumistuesta sekä toimeentulotuesta. 720 euron asumiskustannuksilla työtön yksinhuoltaja saa laskennallisesti 456 euroa asumistukea ja 131 euroa toimeentulotukea. Lapsilisiä ja elatustuki ovat yhteensä noin 300 euroa. Verojen jälkeinen kuukausittainen käytettävissä oleva tulo on 1 564 euroa ja asumiskustannusten jälkeen 844 euroa.

Myös työttömän perusturvalla elävä lapseton pariskunta on esimerkkitapauksessa laskennallisesti oikeutettu sekä asumistukeen että toimeentulotukeen. Hieman alle 700 euron vuokralla pariskunta saa asumistukea ja toimeentulotukea yhteensä 348 euroa. Verojen jälkeiset käytettävissä olevat tulot muodostuvat työttömällä pariskunnalla hieman yli 1 500 euron suuruisiksi. Asumiskustannusten jälkeen käytettäväksi jää 829 euroa kuukaudessa.

Työttömän kaksilapsisen vuokralla asuvan pariskunnan tulot koostuvat työttömyyspäivärahoista, lapsilisistä, asumistuesta ja toimeentulotuesta. Keskiuudessa kaupungissa laskennallinen vuokra perheellä on lähes 900 euroa kuukaudessa. Tällä vuokratasolla perheen asumistuki ja toimeentulotuki ovat yhteensä 692 euroa ja lapsilisiä he saavat 200 euroa kuukaudessa. Verojen jälkeinen käytettävissä oleva kuukausitulo on reilu 2 300 euroa, mutta asumiskustannusten jälkeen käytettäväksi jää noin 1 420 euroa kuukaudessa.

Taulukko 3.2.1. Työttömän kotitalouden tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja keskisuuren kaupungin asumiskustannustasolla 2017 (€/kk).

	Yksinasuva	Yksinhuoltaja + 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta + 2 lasta
Työttömyyspäiväraha	697	809	1393	1723
Lapsilisät	0	143	0	200
Elatustuki	0	156	0	0
Verot	111	131	223	301
Nettotulo	585	977	1171	1622
Vuokra	536	720	689	895
Asumisen tuet	312	456	255	521
Toimeentulotuki	127	131	93	171
Käytettävissä oleva tulo	1024	1564	1519	2315
KTU asumiskustannusten jälkeen	488	844	829	1420

3.3 Takuueläkkeen saaja

Taulukossa 3.3.1 on esitetty takuueläkeläistalouden tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja keskisuuren kaupungin asumiskustannustasolla vuonna 2017. Oletuksena on, että esimerkkitaloudet eivät saa työhistorian kerryttämää työeläkettä. Takuueläke täydentää kansaneläkettä. Takuueläkkeen suuruus on kaikilla sama eikä riipu perhesuhteista toisin kuin kansaneläkkeen, joka parisuhteessa elävillä on pienempi kuin yksinasuvilla. Takuueläkettä saavat eivät käytännössä maksa tuloistaan veroa eläketulovähennyksestä johtuen, vaikka sekä kansaneläke että takuueläke ovat verotettavaa tuloa. Eläkkeensaajille maksetaan alle 16-vuotiaista lapsista lapsikorotusta, joka ei ole veronalaista tuloa. Lapsikorotus maksetaan molemmille puolisoille, mikäli molemmat saavat eläkettä.

Yksinelävän vuokralla asuvan eläkeläisen tulot muodostuvat eläkkeen lisäksi eläkkeensaajien asumistuesta. Toimeentulotukeen hän ei laskennallisesti ole oikeutettu. 536 euron vuokralla asumistuen suuruus on 400 euroa. Eläkkeiden ja asumistuen jälkeiset käteen jäävät tulot muodostuvat 1 160 euron suuruisiksi. Kun asumiskustannukset vähennetään tuloista, niin käytettäväksi jää 624 euroa kuukaudessa.

Takuueläkettä saavan yhden lapsen yksinhuoltajan tulot muodostuvat eläkkeen lisäksi eläkkeensaajien lapsikorotuksesta, lapsilisästä, elatustuesta ja asumistuesta sekä harkinnanvaraisesta toimeentulotuesta. Jos oletetaan, että kunnan myöntämästä täydentävästä toimeentulotuesta korvataan Kelan perustoimeentulotuksessa hyväksyttävien vuokramenojen ylimenevä osuus, on laskennallisen toimeentulotuen suuruus 26 euroa. Etuuksista muodostuu 1 564 euron suuruiset käytettävissä olevat tulot. Asumiskustannusten jälkeen käytettävissä oleviksi tuloiksi jää 844 euroa.

Lapsettoman takuueläkeläispariskunnan tulot muodostuvat eläkkeiden lisäksi eläkkeensaajien asumistuesta, johon molemmat ovat oikeutettuja. Pariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat 1 873 euroa kuukaudessa. Keskisuuren kaupungin laskennallisella 689 euron vuokralla pariskunnan asumiskustannusten jälkeiseksi tuloiksi jää hieman alle 1 200 euroa kuukaudessa.

Kaksilapsisen takuueläkeläispariskunnan tulot muodostuvat eläkkeistä, lapsilisistä, eläkkeensaajien lapsikorotuksista sekä asumistuesta. Etuuksista koostuva verojen jälkeinen käytettävissä oleva kuukausitulo pariskunnalla on 2 397 euroa. Laskennalliset asumiskustannukset keskisuuressa kaupungissa asuvalla perheellä ovat 895 euroa kuukaudessa ja kun ne vähennetään käytettävissä olevista tuloista, käteen jää 1 502 euroa.

Taulukko 3.3.1. Takuueläkeläistalouden tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja keskisuuren kaupungin asumiskustannustasolla 2017 (€/kk).

	Yksinasuva	Yksinhuoltaja + 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta + 2 lasta
Eläkkeet	760	760	1521	1521
Lapsikorotukset	0	22	0	88
Lapsilisät	0	143	0	200
Elatustuki	0	156	0	0
Verot	0	0	0	0
Nettotulo	760	1081	1521	1808
Vuokra	536	720	689	895
Asumisen tuet	400	456	353	590
Toimeentulotuki	0	26	0	0
Käytettävissä oleva tulo	1160	1564	1873	2397
KTU asumiskustannusten jälkeen	624	844	1184	1502

3.4 Sairaus- tai vanhempainpäivärahan saaja

Taulukossa 3.4.1 on esitetty vähimmäismääräisellä sairaus- tai vanhempainpäivärahalla olevien neljän perhetyypin tulomuodostus keskisuuren kaupungin asumiskustannustasolla vuonna 2017. Vähimmäismääräiset sairaus- ja vanhempainpäivärahat ovat samansuuruisia ja ne ovat veronalaista tuloa. Vanhempainpäivärahoihin kuuluvat äitiysraha, isyysraha ja vanhempainraha. Koska kahden vanhemman perheissä vanhempainpäivärahaa voi pariskunnista saada samanaikaisesti molemmat vanhemmat vain kuukauden ajan, lapsiperhelaskelma kuvaa perheitä, joissa toinen vanhemmista saa vanhempainpäivärahää ja toinen sairauspäivärahää.

Vähimmäismääräisellä sairauspäivärahalla elävän yksinasuvan kuukausitulot muodostuvat sairauspäivärahan lisäksi asumistuesta ja toimeentulotuesta. Keskisuuren kaupungin vuokratasolla yksinasuva sairauspäivärahalla elävä saa laskennallisesti asumistukea ja toimeentulotukea yhteensä reilut 500 euroa. Etuuksista muodostuu verojen jälkeen 1 024 euron suuruiset käteen jäävät tulot. Asumiskustannusten jälkeen käteen jäävä tulo on 488 euroa.

Yksilapsisen vähimmäismääräistä vanhempain- tai sairauspäivärahää saavan yksinhuoltajan tulot muodostuvat päivärahalla lisäksi lapsilisästä, elatustuesta, yleisestä asumistuesta ja toimeentulotuesta. Keskisuuren kaupungin vuokratasolla yksinhuoltaja saa asumistukea ja toimeentulotukea yhteensä 748 euroa. Kaikista etuuksista muodostuu yhteensä 1 564 euron suuruiset käytettävissä olevat tulot. Vuokran maksun jälkeen käytettävissä olevat tulot ovat 844 euroa.

Lapseton pariskunta, joka elää vähimmäismääräisellä sairauspäivärahalla, saa esimerkkiperhelaskelman mukaan lisäksi myös yleistä asumistukea ja toimeentulotukea. Pariskunnan käytettävissä olevat tulot verotuksen jälkeen ovat hieman yli 1 500 euroa kuukaudessa ja asumiskustannusten jälkeen käytettäväksi jää 829 euroa kuukaudessa.

Kaksilapsisen vähimmäismääräistä vanhempainpäivärahää ja sairauspäivärahää saavan pariskunnan tulot muodostuvat päivärahojen lisäksi lapsilisistä, yleisestä asumistuesta ja toimeentulotuesta. Keskisuudessa kaupungissa asuva perhe saa asumistukea ja toimeentulotukea 1 083 euroa kuukaudessa. Pariskunnan käytettävissä oleva kuukausitulo nousee hieman yli 2 300 euron. Asumiskustannusten jälkeen käytettäväksi jää 1 420 euroa.

Taulukko 3.4.1. Vähimmäismääräisellä sairaus- tai vanhempainpäivärahalla olevien kotitalouksien tulomuodostus neljällä perhetyypillä ja keskisuuren kaupungin asumiskustannustasolla 2017 (€/kk).

	Yksinasuva	Yksinhuoltaja + 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta + 2 lasta
Sairauspäivärahat	593	593	1187	1187
Lapsilisät	0	143	0	200
Elatustuki	0	156	0	0
Verot	85	77	171	154
Nettotulo	508	815	1016	1232
Vuokra	536	720	689	895
Asumisen tuet	312	456	324	685
Toimeentulotuki	204	292	178	398
Käytettävissä oleva tulo	1024	1564	1519	2315
KTU asumiskustannusten jälkeen	488	844	829	1420

3.5 Leskeneläkkeen saaja

Taulukossa 3.5.1 on kuvattu leskeksi jääneen yksilapsisen yksinhuoltajatalouden tulonmuodostus keskiuuren kaupungin asumiskustannustasolla vuonna 2017. Tämän tarkastelun kohteena ovat ainoastaan kansaneläkejärjestelmän mukaiset perhe-eläkkeet. Lesken jatkoeläkkeen lisäksi yksinhuoltajatalouden etuudet koostuvat lapseneläkkeestä, lapsilisästä, asumistuesta ja toimeentulotuesta. Tässä esimerkkiperhelaskelmassa oletetaan, että puolison kuolemasta on yli puoli vuotta, jolloin leski ei enää saa lesken alkueläkettä vaan jatkoeläkettä. Lesken jatkoeläke on verotettavaa tuloa, mutta eläketulovähennyksen vuoksi siitä maksetaan vain yleisradiovero. Lapseneläke sen sijaan ei ole mukana lesken verotuksessa eikä sitä oteta huomioon myöskään asumistuessa.

Yksinhuoltajalesken saamista etuuksista muodostuu 1 564 euron suuruiset käytettävissä olevat tulot. Keskiuuren kaupungin asumiskustannustasolla käteen jäävät tulot ovat asumiskustannusten jälkeen 844 euroa kuukaudessa, mikäli oletetaan kunnan maksavan Kelan hyväksymien vuokramenojen ylijäävät asumiskustannukset täydentävänä ja ehkäisevänä toimeentulotukena.

Taulukko 3.5.1. Yksinhuoltajalesken tulonmuodostus keskiuuren kaupungin asumiskustannustasolla 2017 (€/kk).

	Yksinhuoltaja + 1 lapsi
Leskeneläke	629
Lapseneläke	150
Lapsilisät	143
Elatustuki	0
Verot	0
Nettotulo	922
Vuokra	720
Asumisentuet	456
Toimeentulotuki	185
Käytettävissä oleva tulo	1564
KTU asumiskustannusten jälkeen	844

3.6 Opintotuen saaja

Opintotuki muodostuu opintorahasta ja valtion takaamasta opintolainasta sekä asumislisästä. Elokuun 2017 jälkeen asumislisä jää käyttöön ulkomailla opiskeleville ja opiston asuntolassa asuville, muut opiskelijat siirretään perhemuodosta riippumatta yleisen asumistuen piiriin. Opintolaina on osa opiskelijan toimeentuloturva, ja se luetaan opiskelijan tuloksi toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa riippumatta siitä, onko opiskelija hakenut tai nostanut lainaa. Opintoraha on veronalaista tuloa, mutta pelkästään siitä ei opintorahavähennyksen vuoksi käytännössä synny verotettavaa tuloa.

Taulukossa 3.6.1 on esitetty esimerkkilaskelmat opiskelijoiden etuuksista vuoden 2017 syksyllä. Opintorahan suuruus on 250 euroa kuukaudessa sekä toisella asteella opiskelevilla että korkeakouluopiskelijoilla. Opintolainan valtion takaus on 650 euroa kuukaudessa. Aloitusvuosi ei vaikuta opintotuen suuruuteen.

Yksinasuvan korkeakouluopiskelijan etuudet muodostuvat opintorahasta, opintolainasta ja asumistuesta. Yksinasuvan opiskelijan käytettävissä olevat tulot ovat opintolaina huomioiden 1 212 euroa ja asumiskustannusten jälkeen 676 euroa kuukaudessa opintojen aloitusajankohdasta riippumatta.

Yksinhuoltajaopiskelijan tulot muodostuvat opintotuen ja yleisen asumistuen lisäksi lapsilisästä ja elatustuesta. Yleisen asumistuen suuruus on 456 euroa kuukaudessa. Yksinhuoltajaopiskelijan käytettävissä olevat tulot, opintolaina huomioiden, ovat 1 655 euroa ja asumiskustannusten jälkeen käytettävissä on 936 euroa kuukaudessa.

Opiskelijapariskunnan tulot muodostuvat kahdesta opintorahasta, kahdesta opintolainasta sekä yleisestä asumistuesta. Asumistuki on 456 euroa kuukaudessa 689 euron esimerkkivuokralla. Opiskelijapariskunnan käytettävissä olevat tulot opintolaina mukaan luettuna ovat 2 257 euroa kuukaudessa. Asumiskustannusten jälkeen käytettävissä on 1 567 euroa kuukaudessa.

Opiskelijapariskunnan ja kahden lapsen kotitalouden tulot muodostuvat opintotuesta, yleisestä asumistuesta ja lapsilisistä. Yleisen asumistuen suuruus kuukaudessa on näillä esimerkkikotitalouksilla 685 euroa. Kaksilapsisen opiskelijapariskunnan käytettävissä olevat tulot opintolainan kanssa ovat 2 685 euroa kuussa ja asumiskustannusten jälkeen käytettävissä on hieman alle 1 800 euroa kuukaudessa.

Opiskelijalapsiperheiden alle kouluikäiset lapset olisivat todennäköisesti päivähoitossa. Päivähoitomaksujen määrätymisessä ei kuitenkaan oteta opintotukea tulona huomioon. Opiskelijaperheet eivät maksa päivähoitomaksuja kunnallisesta päivähoitosta, jollei heillä ole muita tuloja.

Taulukko 3.6.1. Korkeakouluopiskelijan tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja keskisuuren kaupungin asumiskustannustasolla 2017 (€/kk).

	Yksinasuva	Yksinhuoltaja	Pariskunta	Pariskunta
		+ 1 lapsi		+ 2 lasta
Opintorahat	250	250	501	501
Opintolainat	650	650	1300	1300
Lapsilisät	0	143	0	200
Elatustuki	0	156	0	0
Verot	0	0	0	0
Nettotulo	900	1199	1801	2000
Vuokra	536	720	689	895
Asumisentuet	312	456	456	685
Toimeentulotuki	0	0	0	0
Käytettävissä oleva tulo	562	1005	957	1385
KTU asumiskustannusten jälkeen	26	286	267	490
KTU ml. opintolaina	1212	1655	2257	2685
KTU ml. opintolaina asumiskustannusten jälkeen	676	936	1567	1790

3.7 Kotihoidon tuen saaja

Taulukossa 3.7.1 on esitetty kaksi esimerkkilaskelmaa kotihoidon tukea saavien kotitalouksien tulonmuodostuksesta. Tarkasteltavana ovat sekä yksinhuoltajataloudet että kahden huoltajan lapsiperheet saamat etuudet. Kahden huoltajan kotitaloudessa toisen puolisoista oletetaan saavan työttömän peruspäivärahaa. Kaksilapsisessa perheessä myös toisen lapsen oletetaan olevan alle kouluikäinen. Esimerkkilaskelmissa ei ole huomioitu kotihoidon tuen kuntakohtaisia lisiä, jotka voivat olla huomattaviakin. Kotihoidon tuki on veronalaista tuloa.

Kotihoidon tuella olevan, yhden alle kolmivuotiaan lapsen yksinhuoltajan tulot muodostuvat esimerkkilaskelmassa kotihoidon tuen hoitorahasta ja tulovähenteisestä hoitolisästä, jotka yhdessä muodostavat kotihoidon tuen, yleisestä asumistuesta, lapsilisästä, elatustuesta sekä laskennallisesta toimeentulotuesta. Lapsen kotihoidon tuki on 519 euroa kuukaudessa. Lapsilisä ja elatustuki ovat yhteensä noin 300 euroa. Asumistukea esimerkin yksinhuoltaja saa 456 euroa kuukaudessa. Lisäksi hän on laskennallisesti oikeutettu hieman alle 350 euron suuruiseen toimeentulotukeen. Kotihoidon tuella olevan yksinhuoltajan käytettävissä oleviksi tuloiksi muodostuu 1 564 euroa kuukaudessa ja asumiskustannusten jälkeen käytettäväksi jää 844 euroa.

Kaksilapsisen esimerkkikotitalouden, jonka toinen huoltaja on kotihoidon tuella ja toinen peruspäivärahalla, tulot muodostuvat kotihoidon tuesta, peruspäivärahasta, lapsilisistä, yleisestä asumistuesta ja toimeentulotuesta. Kotihoidon tuki on suurempi kuin yksinhuoltajaesimerkissä, koska perheen toisesta lapsesta maksetaan sisaruskorotusta, eli yhteensä 585 euroa kuussa. Työttömyyspäivärahaa esimerkin kotitalous saa 862 euroa kuussa. Lapsilisät ovat yhteensä 200 euroa kuussa. Asumistukea ja toimeentulotukea esimerkkikotitalous saa yhteensä 895 euroa. Verojen jälkeen käytettävissä oleviksi tuloiksi muodostuu 2 315 euroa kuussa ja asumiskustannusten jälkeen käytettäväksi jää 1 420 euroa kuukaudessa.

Taulukko 3.7.1. Kotihoidon tuella olevien kotitalouksien tulonmuodostus kahdella perhetyypillä ja keskisuuren kaupungin asumiskustannustasolla 2017 (€/kk).

	Yksinhuoltaja + 1 lapsi	Pariskunta + 2 lasta
Kotihoidon tuki	519	585
Työttömyyspäivärahat		862
Lapsilisät	143	200
Elatustuki	156	0
Verot	58	225
Nettotulo	760	1421
Vuokra	720	895
Asumisen tuet	456	615
Toimeentulotuki	348	280
Käytettävissä oleva tulo	1564	2315
KTU asumiskustannusten jälkeen	844	1420

3.8 Ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan saaja (pienipalkkainen)

Esimerkkilaskelmissa on käytetty ansiosidonnaisen työttömyyspäivärahan laskentaperusteena pienipalkkaisen kuukausipalkkaa, jonka suuruus on 50 prosenttia keskipalkasta. Näin määritellyn pienipalkkaisen henkilön ansiosidonnainen päiväraha on 63–73 prosenttia edeltäneestä palkasta lapsikorotuksista riippuen. Päiväraha ja sen lapsikorotus ovat veronalaista tuloa.

Taulukossa 3.8.1 on esitetty ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa saavien kotitalouksien tulonmuodostus. Esimerkkilaskelmien ansiopäivärahan saajat ovat oikeutettuja yleiseen asumistukeen, lukuun ottamatta lapsettomia pariskuntia. Sen sijaan laskennallista oikeutta toimeentulotukeen ei synny esimerkkilaskelmissa käytetyllä päivärahojen tasolla.

Yksinasuvan ansiopäivärahan saajan tulot muodostuvat työttömyyspäivärahasta ja yleisestä asumistuesta. Yleisen asumistuen suuruus esimerkkitapauksessa on 196 euroa kuukaudessa. Käytettävissä olevat tulot ovat 1 032 euroa ja asumiskustannusten jälkeen käytettäväksi jää 496 euroa kuukaudessa.

Ansiosidonnaista työttömyysturvaa saavan yksinhuoltajan tulot muodostuvat päivärahasta, yleisestä asumistuesta sekä lapsilisästä ja elatustuesta. Lapsilisää ja elatustukea maksetaan yhden lapsen yksinhuoltajalle yhteensä noin 300 euroa kuukaudessa. Asumistuen suuruus kuukaudessa on esimerkkitapauksessa 376 euroa. Kotitalouden käytettävissä oleviksi tuloiksi muodostuu 1 603 euroa ja asumiskustannusten jälkeen käytettäväksi jää 884 euroa kuukaudessa.

Ansiosidonnaisella päivärahalla olevan pariskunnan tulot muodostuvat työttömyyspäivärahoista ja pienestä määrästä (23 euroa kuukaudessa) asumistukea. Käytettävissä olevat tulot ovat tällöin 1 696 euroa kuukaudessa. Asumiskustannusten jälkeen esimerkkipariskunnalla on käytettävissä 1 007 euroa kuussa.

Kahden ansiosidonnaisella päivärahalla olevan huoltajan ja kahden lapsen muodostaman kotitalouden tulot muodostuvat työttömyyspäivärahoista, yleisestä asumistuesta ja lapsilisistä. Kahdesta lapsesta maksetaan lapsilisää 200 euroa kuussa. Esimerkkikotitalouden asumistuen suuruus on 289 euroa. Kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat reilut 2 424 euroa ja asumiskustannusten jälkeen kotitaloudelle jää kuukaudessa käytettäväksi 1 528 euroa.

Taulukko 3.8.1. Ansiosidonnaisella työttömyyspäivärahalla olevan tulonmuodostus neljällä perhetyyppillä ja keskisuuren kaupungin asumiskustannustasolla 2017 (€/kk).

	Yksinasuva	Yksinhuoltaja + 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta + 2 lasta
Työttömyyspäivärahat	1042	1155	2084	2415
Lapsilisät	0	143	0	200
Elatustuki	0	156	0	0
Verot	205	226	411	480
Nettotulo	837	1227	1673	2134
Vuokra	536	720	689	895
Asumisen tuet	196	376	23	289
Toimeentulotuki	0	0	0	0
Käytettävissä oleva tulo	1032	1603	1696	2424
KTU asumiskustannusten jälkeen	496	884	1007	1528

3.9 Työeläkkeen saaja

Työeläkkeen laskentaperusteena esimerkkilaskelmissa on käytetty työeläkkeen saajien keskimääräistä kokonaiseläkettä vuonna 2013, riippumatta henkilön sukupuolesta ja siitä onko eläke maksettu vanhuuden vai työkyvyttömyyden perusteella. On huomattava että aiemmissa raporteissa käytetty keskimääräinen työeläke on tässä raportissa käytettyä keskimääräistä kokonaiseläkettä pienempi. Vuoden 2013 keskieläkettä on korotettu TEL-indeksillä. Vanhuuden perusteella maksettu työeläke on keskimäärin suurempi kuin työkyvyttömyyden perusteella maksettu työeläke. Työeläkettä saavat lapsiperheet saavat eläkettä useimmiten nimenomaan työkyvyttömyyden perusteella. Esimerkkilaskelmissa käytetty keskimääräinen työeläke on siis suurempi kuin lapsiperheiden keskimääräisesti saama työeläke.

Eläkkeensaajille maksetaan kansaneläkelain mukainen eläkkeensaajan lapsikorotus alle 16-vuotiaiden lasten perusteella. Jos molemmat puoliset saavat eläkettä, lapsikorotus maksetaan molemmille. Työeläke ja lapsikorotukset ovat veronalaista tuloa.

Lapsettomat eläkkeensaajat ovat oikeutettuja eläkkeensaajien asumistukeen, mikäli asumiskustannukset ja eläkkeen suuruus täyttävät tuen kriteerit. Eläkeläiskotitaloudet, joissa asuu alaikäisiä lapsia, ovat taas yleisen asumistuen piirissä. Esimerkeissä laskentaperusteena käytetty keskimääräinen työeläke on niin suuri, että työeläkkeen saajat eivät ole oikeutettuja kansaneläkkeeseen.

Taulukossa 3.9.1 on tarkastelun kohteena keskimääräistä työeläkettä saavien kotitalouksien tulonmuodostus. Laskennallista oikeutta toimeentulotukeen ei näissä esimerkkilaskelmissa synny millään tarkastellulla työeläkettä saavalla perhetyyppillä.

Yksinasuvan työeläkkeen saajan tulot muodostuvat työeläkkeestä sekä eläkkeensaajien asumistuesta. Asumistuen suuruus on esimerkkilaskelmassa 136 euroa kuukaudessa. Yksinasuvan työeläkeläisen käytettävissä olevat tulot ovat 1 428 euroa kuussa. Asumiskustannusten jälkeen käytettävissä on 892 euroa.

Keskimääräistä työeläkettä saavan yksinhuoltajan tulot muodostuvat työeläkkeen lisäksi eläkkeensaajan lapsikorotuksesta, lapsilisästä ja elatustuesta sekä yleisestä asumistuesta. Lapsikorotus yhdestä lapsesta on 22 euroa kuussa. Lapsilisien ja elatustuen määrä on yhteensä noin 300 euroa kuukaudessa. Asumistukea yksinhuoltajaeläkeläinen saa esimerkkilaskelmien mukaan 248 euroa. Työeläkkeellä olevan yksinhuoltajan verojen jälkeiset käytettävissä olevat tulot ovat 1 869 euroa ja asumiskustannusten jälkeen käytettäväksi jää kuukaudessa 1 150 euroa.

Keskimääräistä työeläkettä saavan pariskunnan tulot muodostuvat pelkästään eläkkeistä. Eläkeläispariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat 2 584 euroa ja asumiskustannusten jälkeen käytettäväksi jää 1 895 euroa kuukaudessa.

Keskimääräistä työeläkettä saavan pariskunnan, jolla on kaksi alaikäistä lasta huollettavana, tulot muodostuvat eläkkeen lisäksi eläkkeensaajan lapsikorotuksista ja lapsilisästä sekä yleisestä asumistuesta. Kahdelle eläkeläiselle kahdesta lapsesta yhteensä maksettavat lapsikorotukset ovat 88 euroa kuukaudessa ja lapsilisät 200 euroa kuukaudessa. Asumistukea esimerkkikotitalous saa 68 euroa kuukaudessa. Käytettävissä olevat tulot ovat 2 956 euroa ja asumiskustannusten jälkeen tuloja jää 2 061 euroa.

Taulukko 3.9.1. Keskimääräistä työeläkettä saavan kotitalouden tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja keskisuuren kaupungin asumiskustannustasolla 2017 (€/kk).

	Yksinasuva	Yksinhuoltaja + 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta + 2 lasta
Eläkkeet	1536	1536	3072	3072
Lapsikorotukset	0	22	0	88
Lapsilisät	0	143	0	200
Elatustuki	0	156	0	0
Verot	244	236	488	471
Nettotulo	1292	1621	2584	2888
Vuokra	536	720	689	895
Asumisentuet	136	248	0	68
Toimeentulotuki	0	0	0	0
Käytettävissä oleva tulo	1428	1869	2584	2956
KTU asumiskustannusten jälkeen	892	1150	1895	2061

3.10 Pienipalkkainen kotitalous

Pienipalkkaisuus on määritelty esimerkkilaskelmissa 50 prosentiksi keskipalkasta eli 1 536 euron kuukausipalkaksi. Palkkatulo on veronalaista tuloa. Taulukossa 3.10.1 on esitetty esimerkkilaskelmia pienipalkkaisten kotitalouksien tulonmuodostuksesta.

Yksinasuvan pienipalkkaisen tulot muodostuvat palkkatuloista ja yleisestä asumistuesta. Asumistukea esimerkkilaskelman pienipalkkainen saa 131 euroa kuussa. Käytettävissä olevat tulot ovat vajaat 1 500 euroa ja asumiskustannusten jälkeen pienipalkkaisella on käytettävissä 910 euroa kuukaudessa.

Pienipalkkaisen yksinhuoltajan tulot muodostuvat palkkatulojen lisäksi yleisestä asumistuesta, lapsilisästä ja elatustuesta. Palkan ja tukien jälkeen esimerkkilaskelman yksinhuoltajan verojen jälkeiset käytettävissä olevat tulot ovat 1 971 euroa ja asumiskustannusten jälkeen käytettäväksi jää 1 252 euroa kuukaudessa.

Pienipalkkaisen pariskunnan tulot muodostuvat pelkästään palkkatuloista. Käytettävissä olevat tulot pariskunnalla ovat vajaat 2 630 euroa kuukaudessa. Asumiskustannusten jälkeen käytettävissä on 1 940 euroa.

Kahden pienipalkkaisen huoltajan ja kahden lapsen kotitalouden tulot muodostuvat palkkatulojen lisäksi lapsilisistä ja yleisestä asumistuesta. Yleisen asumistuen suuruus on esimerkkitapauksessa 270 euroa ja lapsilisät yhteensä 200 euroa. Käytettävissä olevat tulot ovat 3 116 euroa ja asumiskustannusten jälkeisiksi tuloiksi jää 2 221 euroa kuukaudessa.

Työssäkäyviä vanhempien alle kouluikäiset lapset olisivat todennäköisesti päivähoidossa. Laskelmassa ei kuitenkaan ole huomioitu kunnallisia päivähoidomaksuja. Esimerkkiperheiden tulotasolla pienipalkkainen yksinhuoltaja ei maksaisi päivähoidomaksua. Kahden pienipalkkaisen huoltajan ja kahden lapsen perheessä, jossa toinen lapsista on vielä päiväkotikäinen, päivähoidomaksu olisi 80 euroa kuukaudessa.

Taulukko 3.10.1. Pienipalkkaisen kotitalouden tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja keski-suuren kaupungin asumiskustannustasolla 2017 (€/kk).

	Yksinasuva	Yksinhuoltaja + 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta + 2 lasta
Palkka	1536	1536	3071	3071
Lapsilisät	0	143	0	200
Elatustuki	0	156	0	0
Verot	221	213	442	425
Nettotulo	1315	1622	2629	2846
Vuokra	536	720	689	895
Asumisen tuet	131	349	0	270
Toimeentulotuki	0	0	0	0
Käytettävissä oleva tulo	1446	1971	2629	3116
KTU asumiskustannusten jälkeen	910	1252	1940	2221

3.11 Keskipalkkainen kotitalous

Keskipalkkana käytetään Tilastokeskuksen tilastojen mukaista vuoden 2013 mediaanipalkkaa, jotka on korotettu vuodelle 2017 käyttäen ansiotasoindeksiä. Täten saadun keskipalkan suuruus on 3 071 euroa kuukaudessa. Palkkatulo on veronalaista tuloa. Taulukossa 3.11.1 on esitetty esimerkkejä keskipalkkaisten kotitalouksien tulonmuodostuksesta.

Yksinasuvan keskipalkkaisen käytettävissä olevat tulot ovat 2 236 euroa kuukaudessa. Asumiskustannusten jälkeen käytettäväksi jää esimerkkitapauksessa 1 700 euroa.

Keskipalkkaisen yksinhuoltajan tulot muodostuvat palkkatulojen lisäksi 143 euron lapsilisästä ja 156 euron elatustuesta. Yksinhuoltajakotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat 2 543 euroa ja asumiskustannusten jälkeiset tulot 1 824 euroa kuukaudessa.

Keskipalkkaisen pariskunnan käytettävissä olevat tulot ovat 4 472 euroa kuussa. Asumiskustannusten jälkeen käytettävissä olevat tulot ovat vuokralla asuvalla lapsettomalla pariskunnalla 3 783 euroa kuukaudessa.

Kahden keskipalkkaisen huoltajan ja kahden lapsen muodostaman kotitalouden tulot muodostuvat palkkatuloista ja lapsilisistä. Lapsilisät ovat kahdesta lapsesta yhteensä 200 euroa. Käytettävissä oleviksi tuloiksi muodostuu 4 689 euroa kuussa ja asumiskustannusten jälkeen kotitaloudella on käytettävissä 3 793 euroa.

Työssäkäyvien vanhempien alle kouluikäiset lapset olisivat todennäköisesti päivähoidossa. Laskelmassa ei kuitenkaan ole huomioitu päivähoitomaksuja kunnallisesta päivähoidosta. Esimerkkiperheiden tulotasolla päivähoitomaksu olisi yksinhuoltajalla 151 euroa kuukaudessa. Kahden huoltajan kotitaloudessa, jossa on yksi päiväkotikäinen lapsi, päivähoitomaksu olisi 290 euroa kuukaudessa.

Taulukko 3.11.1. Keskipalkkaisen kotitalouden tulonmuodostus neljällä perhetyypillä ja keskisuuren kaupungin asumiskustannustasolla 2017 (€/kk).

	Yksinasuva	Yksinhuoltaja + 1 lapsi	Pariskunta	Pariskunta + 2 lasta
Palkka	3071	3071	6143	6143
Lapsilisät	0	143	0	200
Elatustuki	0	156	0	0
Verot	835	827	1670	1654
Nettotulo	2236	2543	4472	4689
Vuokra	536	720	689	895
Asumisentuet	0	0	0	0
Toimeentulotuki	0	0	0	0
Käytettävissä oleva tulo	2236	2543	4472	4689
KTU asumiskustannusten jälkeen	1700	1824	3783	3793

4 Esimerkkilaskelmien kotitalouksien tulojen kehitys 2013–2017

4.1 Tulojen kehitys suhteessa hintoihin ja keskipalkkoihin

Taulukossa 4.1.1 on esitetty esimerkkilaskelmien kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kehitys vuosina 2013–2017 ennen asumiskustannuksia vuoden 2016 hintatasossa sekä kyseisten tulojen prosentuaalinen muutos vuodesta 2013 vuoteen 2017 ja vuodesta 2016 vuoteen 2017. Lisäksi esitetään tulojen osuus vastaavan keskipalkkaisen kotitalouden tulotasosta vuonna 2017. Vuoden 2016 raportissa käytetty keskipalkka oli kokoaikaisen työntekijän keskimääräinen kuukausiansio, kun taas tässä keskipalkkana on käytetty vuoden 2013 mediaanipalkkaa, joka on korotettu ansiotasoindeksiä käyttäen vuodelle 2017. Näin ollen tässä ja vuoden 2016 raportissa esitetyt tulojen osuudet keskipalkkaisen kotitalouden tulotasosta eivät ole vertailukelpoisia. Liitetaulukossa 1 on kuvattu kotitalouksien käytettävissä olevat tulot suhteessa keskipalkkaisiin vuosina 2013–2017 tässä raportissa käytetyn keskipalkan mukaan. Laskelmissa on oletettu, että asumiskustannukset korvataan täysimääräisinä toimeentulotuessa.

Yksinasuvan työttömän perusturvaa, vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa tai pienipalkkaisesta työstä ansiosidonnaista työttömyysturvaa saavan henkilön tulot jäävät alle puoleen (46 %) yksinasuvan keskipalkkaisen henkilön käytettävissä olevista tuloista. Yksinasuvan takuueläkeläisen ja opiskelijan käytettävissä olevat tulot yltyvät laskennallisesti hieman yli puoleen vastaavan keskipalkkaisen henkilön käytettävissä olevista tuloista. Yksinasuvalla työeläkkeellä olevalla käytettävissä olevat tulot suhteessa keskipalkkaiseen työssäkäyvään ovat 64 prosenttia ja pienipalkkaista työtä tekevällä 65 prosenttia.

Perusturvan varassa elävien yksinhuoltajatalouksien tulotaso on lähempänä keskipalkkaisia kotitalouksia kuin yksinasuvien. Kaikkien perusturvan varassa elävien yksinhuoltajien laskennalliset käytettävissä olevat tulot ovat yli 60 prosenttia keskipalkkaisen yksinhuoltajatalouden käytettävissä olevista tuloista. Pienipalkkaisesta työstä ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa saavalla yksinhuoltajalla tulot ovat 63 prosenttia keskipalkkaisen yksinhuoltajan tuloista. Työeläkettä saavan yksinhuoltajan tulotaso puolestaan on noin 73 prosenttia keskipalkkaisen yksinhuoltajan käytettävissä olevista tuloista ja pienipalkkaista työtä tekevällä 77 prosenttia.

Perusturvan varassa elävistä lapsettomista pariskunnista perustyöttömyyspäivärahaa ja vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavien käytettävissä olevat tulot jäävät kolmannekseen keskipalkkaisen pariskunnan käytettävissä olevista tuloista. Työttömän ansioturvaa saavilla pariskunnilla tulot jäävät myös alle 40 prosenttiin keskitulaisen pariskunnan tuloista. Opintotukea saavien pariskuntien laskennalliset tulot ovat puolet keskipalkkaisen pariskunnan käytettävissä olevista tuloista, ja työttömän ansioturvaa saavilla ja pienipalkkaisissa töissä olevilla pariskunnillakin tulot jäävät alle 60 prosenttiin keskipalkkaisten tuloista.

Kahden huoltajan ja kahden lapsen muodostamien perusturvan varassa elävien kotitalouksien käytettävissä olevat tulot ovat noin puolet vastaavanlaisten keskipalkkaisten kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista. Matalin tulotaso keskituloiisiin nähden (49 %) on perustyöttömyyspäivärahaa ja vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavilla sekä niillä perheellisillä pariskunnilla, joista toinen saa kotihoidontukea ja toinen on työttömän perusturvaa.

Vuosien 2013 ja 2017 välillä eniten käytettävissä olevat tulot nousivat kaikissa esimerkkilaskelmissa mukana olleissa kotitaloustyypeissä opintotukea saavilla kotitalouksilla. Opiskelijataloudet ovat myös ai-noita kotitalouksia, joissa tulot nousevat vuoden 2016 ja 2017 välillä. On kuitenkin muistettava, että opiskelijoiden laskennallisissa tuloissa opintolainan osuus on viime vuotta huomattavasti suurempi ja opintorahan osuus edellisvuotta pienempi. Vuodesta 2013 vuoteen 2017 käytettävissä olevat tulot ovat laskeneet ainoastaan takuueläkettä saavilla yksinhuoltajilla. Viime ja tämän vuoden välillä sen sijaan tulot ovat pysyneet samoina tai hieman laskeneet kaikilla muilla paitsi opiskelijoilla.

Taulukko 4.1.1. Esimerkkilaskelmien kotitalouksien käytettävissä olevat tulot euroina (KTU), 2017 rahassa, muutos ja suhde keskituloisiin.

	2013 (€)	2016 (€)	2017 (€)	Reaalimuutos 2013-2017 (%)	Reaalimuutos 2016-2017 (%)	Keskipalkkaan 2017 (%)
Yksinasuva						
Perustyöttömyysturva	980	1021	1024	4	0	46
Takuueläke	1118	1170	1160	4	-1	52
Vähimm. SV-päiväraha	980	1021	1024	4	0	46
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	980	1021	1212	24	19	54
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		1021	1212	24	19	54
Pienipalkkaisen ansioturva	1005	1064	1032	3	-3	46
Työeläke	1388	1430	1428	3	0	64
Pieni palkka	1306	1470	1446	11	-2	65
Keskipalkka	2184	2229	2236	2	0	100
Yksinhuoltaja + 1 lapsi						
Perustyöttömyysturva	1505	1562	1564	4	0	61
Takuueläke	1596	1589	1564	-2	-2	61
Vähimm. SV-päiväraha	1505	1562	1564	4	0	61
Perhe-eläke	1505	1562	1564	4	0	61
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	1505	1562	1655	10	6	65
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		1562	1655	10	6	65
Kotihoidon tuki	1505	1562	1564	4	0	61
Pienipalkkaisen ansioturva	1572	1651	1603	2	-3	63
Työeläke	1865	1915	1869	0	-2	73
Pieni palkka	1824	2011	1971	8	-2	77
Keskipalkka	2497	2540	2543	2	0	100
Pariskunta						
Perustyöttömyysturva	1463	1517	1519	4	0	34
Takuueläke	1842	1910	1873	2	-2	42
Vähimm. SV-päiväraha	1463	1517	1519	4	0	34
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	1639	1833	2257	38	23	50
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		1901	2257	38	19	50
Pienipalkkaisen ansioturva	1672	1743	1696	1	-3	38
Työeläke	2573	2598	2584	0	-1	58
Pieni palkka	2550	2629	2630	3	0	59
Keskipalkka	4369	4458	4472	2	0	100
Pariskunta + 2 lasta						
Perustyöttömyysturva	2243	2315	2315	3	0	49
Takuueläke	2355	2458	2397	2	-2	51
Vähimm. SV-päiväraha	2243	2315	2315	3	0	49
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	2243	2336	2685	20	15	57
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		2404	2685	20	12	57
Kotihoidon tuki	2243	2315	2315	3	0	49
Pienipalkkaisen ansioturva	2312	2474	2424	5	-2	52
Työeläke	2887	3002	2956	2	-2	63
Pieni palkka	2775	3149	3116	12	-1	66
Keskipalkka	4593	4679	4689	2	0	100

Taulukossa 4.1.2 on esitetty perusturvan varassa elävien kotitalouksien käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen suhteessa vastaavanlaisen keskipalkkaisen kotitalouden tulotasoon vuonna 2016. Koska kotitalouksien asumiskustannukset oletetaan euromääräisesti perhetyypeittäin samoiksi elämäntilanteesta riippumatta, pienituloisen väestön saamista asumisen tuista huolimatta heidän asumismenonsa ovat suhteellisesti korkeammat kuin keskituloisten. Perusturvan varassa elävien kotitalouksien tulot ovat siten asumiskustannusten jälkeen käytettävissä olevina tuloina tarkasteltuna selvästi kauempana keskipalkkaisten kotitalouksien tuloista kuin vertailtaessa tuloja ennen asumismenoja. Samoin kuin taulukossa 4.1.1 myöskään taulukossa 4.1.2 esitetyt tulojen osuudet keskipalkkaisen kotitalouden tulotasosta eivät ole vertailukelpoisia vuoden 2016 raporttiin. Liitetaulukossa 2 on kuvattu kotitalouksien käytettävissä olevat tulot asumismenojen jälkeen suhteessa keskipalkkaiseen vuosina 2013–2017 tässä raportissa käytetyn keskipalkan mukaan. Laskelmissa on oletettu, että asumiskustannukset korvataan täysimääräisinä toimeentulotuessa.

Yksinasuvan työttömän perusturvaa, vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa tai pienipalkkaisessa työssä olleen ansiosidonnaista työttömyysturvaa saavan kotitalouden asumiskustannusten jälkeiset käytettävissä olevat tulot jäävät alle 30 prosenttiin yksinasuvan keskipalkkaisen tuloista. Yksinasuvalla takuueläkeläisellä osuus on 37 prosenttia ja korkeakouluopiskelijalla 40 prosenttia asumismenojen jälkeisillä tuloilla tarkasteltuna. Työeläkkeellä tai pienipalkkaisessa työssä olevalla asumismenojen jälkeiset tulot ovat hieman yli puolet keskipalkkaisen yksinasuvan asumismenojen jälkeisiin tuloihin verrattuna.

Työttömän perusturvaa, takuueläkettä, vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa, perhe-eläkettä tai kotihoidontukea saavien yksinhuoltajakotitalouksien asumiskustannusten jälkeiset käytettävissä olevat tulot ovat 46 prosenttia keskipalkkaisen yksinhuoltajan käytettävissä olevista tuloista, ja myös pienipalkkaisessa työssä olleen ansiosidonnaista työttömyysturvaa saavan tulot jäävät alle puoleen keskipalkkaisen yksinhuoltajan tuloista. Opiskelijoilla tulot nousevat hieman yli puoleen keskipalkkaiseen verrattuna. Työeläkettä saavan yksinhuoltajan tulot puolestaan ovat 63 prosenttia ja pientä palkkaa saavan 69 prosenttia keskipalkkaisen yksinhuoltajan asumismenojen jälkeisistä tuloista.

Perustyöttömyysturvaa tai vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavien lapsettomien pariskuntien käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen jäävät alle viidennekseen keskipalkkaisen pariskunnan tuloista. Pienipalkkaisen ansioturva ja takuueläkettä saavan pariskunnan tulot jäävät myös alle kolmannekseen keskituloisiin verrattuna. Opiskelijapariskunnan tulot ovat 41 prosenttia ja työeläkettä tai pientä palkkaa saavan pariskunnan noin puolet keskipalkkaisen pariskunnan asumiskustannusten jälkeen käytettävissä olevista tuloista.

Kahden huoltajan ja kahden lapsen kotitaloudessa perustyöttömyyspäivärahaa, vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa tai kotihoidon tukea saavien asumiskustannusten jälkeen käytettävissä olevat tulot ovat 37 prosenttia keskipalkkaisen lapsiperheen tuloista. Pienipalkkaisen ansioturvalla elävän perheellisen pariskunnan tai takuueläkeläisten käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen ovat hieman korkeammat, 40 prosenttia. Opiskelevan kahden huoltajan lapsiperheen asumismenojen jälkeiset tulot jäävät myös alle puoleen keskipalkkaiseen pariskuntaan verrattuna. Työeläkettä saavilla kahden lapsen ja kahden huoltajan perheillä tulot ovat 54 prosenttia ja pientä palkkaa saavilla 59 prosenttia keskipalkkaisten tuloista.

Vuosien 2013 ja 2017 välillä eniten asumismenojen jälkeiset käytettävissä olevat tulot laskivat takuueläkettä saavilla yksinhuoltajilla (10 %) sekä työeläkkeellä olevilla yksinhuoltajilla (5 %). Samojen vuosien välillä asumismenojen jälkeiset käytettävissä olevat tulot nousivat reilusti (56 %) lapsettomalla opintotukea saavalla pariskunnalla. Muidenkin esimerkkilaskelmien opiskelijakotitalouksien asumismenojen jälkeiset tulot nousivat reilusti. Tässä on kuitenkin taustalla jo aiemmin mainittu opintotuen lainaosuuden reilu nosto, kun opintorahaa pienennetään. Vuosien 2016 ja 2017 välistä muutosta tarkasteltaessa havaitaan, että pienipalkkaisen ansioturva saavien yksin elävien (7 %) ja yksinhuoltajien (6 %) tulot laskivat eniten. Suurimmalla osalla muistakin esimerkkiperheistä asumismenojen jälkeiset tulot ovat laskeneet viime vuodesta tähän vuoteen verrattaessa. Opiskelijoilla laskennalliset tulot ovat nousseet.

Taulukko 4.1.2. Esimerkkilaskelmien kotitalouksien käytettävissä olevat tulot euroina (KTU), asumismenojen jälkeen, 2017 rahassa, muutos ja suhde keskituloisiin.

	2013 (€)	2016 (€)	2017 (€)	Reaalimuutos 2013–2017 (%)	Reaalimuutos 2016–2017 (%)	Keskipalkkaan 2017 (%)
Yksinasuva						
Perustyöttömyysturva	489	492	488	0	-1	29
Takuueläke	628	640	624	-1	-3	37
Vähimm. SV-päiväraha	489	492	488	0	-1	29
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	489	492	676	38	37	40
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		492	676	38	37	40
Pienipalkkaisen ansioturva	514	535	496	-3	-7	29
Työeläke	897	901	892	-1	-1	52
Pieni palkka	815	941	910	12	-3	53
Keskipalkka	1693	1700	1700	0	0	100
Yksinhuoltaja + 1 lapsi						
Perustyöttömyysturva	846	851	844	0	-1	46
Takuueläke	937	878	844	-10	-4	46
Vähimm. SV-päiväraha	846	851	844	0	-1	46
Perhe-eläke	846	851	844	0	-1	46
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	846	851	936	11	10	51
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		851	936	11	10	51
Kotihoidon tuki	846	851	844	0	-1	46
Pienipalkkaisen ansioturva	913	940	884	-3	-6	48
Työeläke	1206	1204	1150	-5	-5	63
Pieni palkka	1165	1300	1252	7	-4	69
Keskipalkka	1838	1830	1824	-1	0	100
Pariskunta						
Perustyöttömyysturva	832	836	829	0	-1	22
Takuueläke	1211	1229	1184	-2	-4	31
Vähimm. SV-päiväraha	832	836	829	0	-1	22
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	1008	1152	1567	56	36	41
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		1220	1567	56	28	41
Pienipalkkaisen ansioturva	1041	1062	1007	-3	-5	27
Työeläke	1941	1917	1895	-2	-1	50
Pieni palkka	1918	1948	1940	1	0	51
Keskipalkka	3737	3777	3783	1	0	100
Pariskunta + 2 lasta						
Perustyöttömyysturva	1423	1431	1420	0	-1	37
Takuueläke	1535	1574	1502	-2	-5	40
Vähimm. SV-päiväraha	1423	1431	1420	0	-1	37
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	1423	1452	1790	26	23	47
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		1520	1790	26	18	47
Kotihoidon tuki	1423	1431	1420	0	-1	37
Pienipalkkaisen ansioturva	1492	1590	1528	2	-4	40
Työeläke	2068	2118	2061	0	-3	54
Pieni palkka	1955	2265	2221	14	-2	59
Keskipalkka	3774	3795	3793	1	0	100

4.2 Laskennallisen toimeentulotuen kehitys esimerkkiperheissä

Taulukossa 4.2.1 on kuvattu esimerkkilaskelmien kotitalouksien laskennallisen toimeentulotuen määrä keskiarvossa kaupungissa vuodesta 2013 vuoteen 2017 vuoden 2017 hintatasossa. Esimerkkilaskelmissa käytetyt asumiskustannukset ovat osin suuremmat kuin Kelan perustoimeentulotuessa hyväksyttävät vuokramenot. Laskelmat on kuitenkin tehty siten, että perustoimeentulotuen vuokramenot ylittävät asumiskustannukset korvataan kuntien myöntämällä täydentävällä toimeentulotuella (oletetut asumismenot eri perhetyypeille on kuvattu taulukossa 3.1.1).

Keskisuudessa kaupungissa yksin vuokralla asuvista joko perustyöttömyysturvaa tai vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavat ovat oikeutettuja toimeentulotukeen. Vuoden 2017 hinnoissa tarkasteltuna perustyöttömyysturvaa ja vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavien yksinasuvien toimeentulotuen suuruus on vuosien 2013 ja 2017 välillä kasvanut. Työttömän perusturvaa saavilla toimeentulotuen laskennallinen määrä on 127 euroa kuukaudessa ja vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavilla 204 euroa kuukaudessa. Sen sijaan opintotukea saavilla oikeutta toimeentulotukeen ei enää synny opintolainan korotuksesta johtuen.

Yksinhuoltajatalouksista perustyöttömyysturvalla, vähimmäismääräisellä sairauspäivärahalla, takuueläkkeellä, perhe-eläkkeellä tai kotihoidon tuella elävät ovat laskennallisesti oikeutettuja toimeentulotukeen. Opiskeleville yksinhuoltajille sen sijaan oikeutta toimeentulotukeen ei enää synny. Toimeentulotukeen oikeutettujen esimerkkikotitalouksien laskennallisen toimeentulotuen suuruus on kasvanut vuosien 2013 ja 2017 välissä. Yksinhuoltajatalouksista suurimmillaan toimeentulotuki on kotihoidon tukea saavilla (348 €/kk).

Lapsettomista pariskunnista perustyöttömyysturvalla ja vähimmäismääräisellä sairauspäivärahalla elävät ovat laskennallisesti oikeutettuja toimeentulotukeen. Vähimmäismääräistä sairauspäivärahaa saavilla pariskunnilla toimeentulotuen laskennallinen määrä on 178 euroa kuukaudessa ja työttömän perusturvaa saavilla pariskunnilla 93 euroa kuukaudessa.

Kaksilapsisessa kahden huoltajan kotitaloudessa elävistä esimerkkiperheistä toimeentulotukeen laskelmien mukaan ovat oikeutettuja perustyöttömyysturvalla, vähimmäismääräisellä sairauspäivärahalla sekä kotihoidontuella (puoliso perustyöttömyysturvalla) elävät kotitaloudet. Toimeentulotuen määrä on tänä vuonna alhaisempi kuin tarkastelujakson ensimmäisenä vuonna. Vuoteen 2016 verrattuna laskennallisen toimeentulotuen määrä on kuitenkin kasvanut. Suurinta toimeentulotukea vuonna 2017 kaksilapsisista kahden vanhemman perheistä laskennallisesti saavat vähimmäismääräisellä sairauspäivärahalla elävät (398 €/kk).

Keskipalkkaiset, pienipalkkaiset, työeläkettä saavat, pieneltä palkalta ansiosidonnaiselle turvalle jääneet eivätkä opiskelijat ole esimerkkilaskelmien mukaan oikeutettuja toimeentulotukeen missään kuvatuista perhetyypeistä.

Liitetaulukossa 3 on kuvattu käytettävissä olevien tulojen kehitys eri elämäntilanteissa erilaisilla kotitalouksilla ilman toimeentulotukea.

Taulukko 4.2.1. Laskennallisen toimeentulotuen määrä (€/kk) esimerkkiperheissä vuosina 2013–2017 vuoden 2017 hintatasossa.

	2013	2014	2015	2016	2017
Yksinasuva					
Perustyöttömyysturva	94	91	82	91	127
Takuueläke	0	0	0	0	0
Vähimm. SV-päiväraha	168	165	157	170	204
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	161	72	91	105	0
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		38	57	71	0
Pienipalkkaisen ansioturva	0	0	0	0	0
Työeläke	0	0	0	0	0
Pieni palkka	0	0	0	0	0
Keskipalkka	0	0	0	0	0
Yksinhuoltaja + 1 lapsi					
Perustyöttömyysturva	77	70	67	81	131
Takuueläke	0	0	0	0	26
Vähimm. SV-päiväraha	237	229	228	246	292
Perhe-eläke	37	41	117	133	185
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	143	33	41	60	0
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		0	7	26	0
Kotihoidon tuki	297	286	284	303	348
Pienipalkkaisen ansioturva	0	0	0	0	0
Työeläke	0	0	0	0	0
Pieni palkka	0	0	0	0	0
Keskipalkka	0	0	0	0	0
Pariskunta					
Perustyöttömyysturva	49	41	24	42	93
Takuueläke	0	0	0	0	0
Vähimm. SV-päiväraha	133	124	105	129	178
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	0	0	0	0	0
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen	0	0	0	0	0
Pienipalkkaisen ansioturva	0	0	0	0	0
Työeläke	0	0	0	0	0
Pieni palkka	0	0	0	0	0
Keskipalkka	0	0	0	0	0
Pariskunta + 2 lasta					
Perustyöttömyysturva	191	185	106	120	171
Takuueläke	0	0	0	0	0
Vähimm. SV-päiväraha	448	439	347	352	398
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	192	0	0	0	0
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		0	0	0	0
Kotihoidon tuki	320	313	222	230	280
Pienipalkkaisen ansioturva	0	0	0	0	0
Työeläke	0	0	0	0	0
Pieni palkka	0	0	0	0	0
Keskipalkka	0	0	0	0	0

5 Talousarvion tulonjakovaikutukset

5.1 Vaikutukset tuloeroihin ja pienituloisuusasteeseen

Seuraavassa tarkastellaan talousarvion muutosten vaikutuksia tuloeroihin ja pienituloisuusasteeseen mikrosimuloinnin avulla. Laskelmat on tehty Tilastokeskuksen yhdessä Kelan tutkimusosaston kanssa ylläpitämällä SISU-mikrosimulointimallilla. Simuloinnin pohja-aineistona on käytetty noin 800 000 henkilöä käsittävää rekisteriaineistoa vuodelta 2014.

Tuloeroja mitataan Gini-kertoimen avulla. Gini-kerroin on indikaattori, joka kuvaa kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen jakautumista. Se voi saada arvot 0 ja 100 välillä. Mitä korkeampi indikaattorin arvo on, sitä suuremmat tuloerot ovat. Suomessa tuloerot ovat esimerkiksi muihin OECD-maihin verrattuna pienet, mutta ne ovat kuitenkin kasvaneet 1990-luvun alusta merkittävästi.

Suomessa ei ole virallisesti määriteltyä köyhyysrajaa. Usein köyhyyden määrittelyssä käytetään Eurostatin suhteellista köyhyysriskirajaa, josta Tilastokeskuksen tulonjakotilasto käyttää nimeä pienituloisuusaste. Pienituloisuusraja on 60 prosenttia kotitalouksien käytettävissä olevien rahatulojen kulutusyksikkökohtaisten tulojen mediaanista. Kotitaloudet, joiden käytettävissä olevat tulot ovat alle pienituloisuusrajan, ovat tämän määritelmän mukaan pienituloisia eli niillä on köyhyysriski. Tulonjakotilaston mukaan vuonna 2015 pienituloisuusraja oli yhden hengen kotitaloudessa 1 185 euroa kuukaudessa. Jokainen seuraava aikuinen nostaa rajaa 0,5 painolla eli noin 590 eurolla kuukaudessa, ja jokainen lapsi 0,3 painolla eli noin 355 eurolla kuukaudessa.

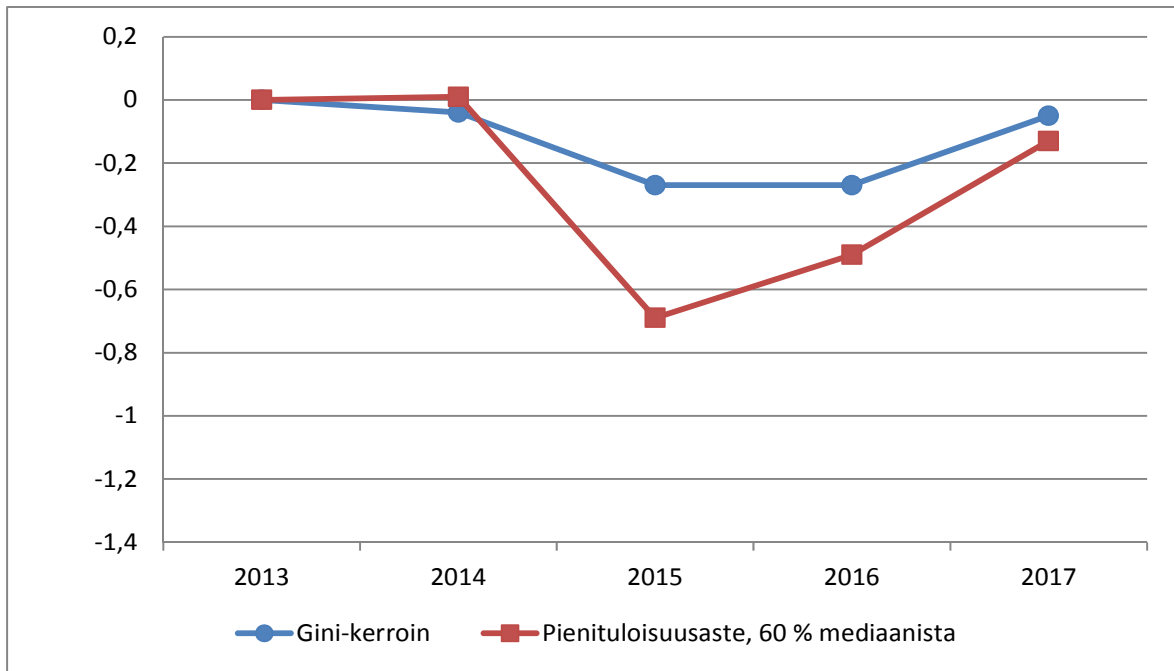
Vuosien 2013–2017 verotus- ja etuuslainsäädännön vaikutuksia tuloeroihin ja pienituloisuusasteeseen on arvioitu soveltamalla kunkin vuoden lainsäädäntöä vuorollaan vuoden 2014 väestöaineistoon. Tuloeroihin ja pienituloisuusasteeseen vaikuttavat lainsäädännön lisäksi myös muutokset esimerkiksi väestörakenteessa sekä talouden suhdanteet. Näissä tarkasteluissa pyritään kuitenkin erottelamaan lainsäädännön tulonjakovaikutukset muista tuloeroihin vaikuttavista muutoksista ja siksi kaikissa simuloinneissa käytetään samaa väestöaineistoa. Lainsäädännön rahamääräiset parametrit on muutettu aineistovuoden tasoon ansio-tasoindeksillä. Laskelmat ovat luonteeltaan staattisia, eikä lainsäädännön muutosten mahdollisia käyttäytymisvaikutuksia huomioida.

Kuviosta 5.1.1. voidaan nähdä, että vuosina 2013–2017 tehdyt etuus- ja verotuslainsäädännön muutokset ovat ensin alentaneet Gini-kerrointa yhteensä noin 0,3 prosenttiyksikköä vuodesta 2013 vuoteen 2015. Vuoden 2017 talousarvion verotus- ja etuuslainsäädännön muutokset yksinään korottavat Gini-kerrointa arviolta noin 0,2 prosenttiyksikköä. Tulonjaon kokonaistilaston mukaan toteutunut Gini-kerroin oli 27,2 vuonna 2013 ja viimeisimmän tilastotiedon mukaan se on noussut arvoon 27,3 vuonna 2015.

Vuoden 2017 etuus- ja verotuslainsäädännön muutokset nostivat yksinään pienituloisuusastetta noin 0,4 prosenttiyksikköä. Simulointien perusteella vuosien 2016 ja 2017 etuus- ja verotuslainsäädännön muutokset ovat nostaneet pienituloisuusastetta noin 0,6 prosenttiyksikköä. Vuoden 2015 etuus- ja verotuslainsäädännön muutokset alensivat pienituloisuusastetta noin 0,7 prosenttiyksikköä. Vaikutukseltaan suurin lainsäädäntömuutos tarkastelujakson aikana oli vuonna 2015 voimaan tullut asumiskilpailun uudistus, jolla oli selvä pienituloisuutta alentava vaikutus.

Tulonjakotilaston mukaan toteutunut pienituloisuusaste oli 12,8 prosenttia vuonna 2013 ja viimeisimmän tilastotiedon mukaan se oli laskenut 11,7 prosenttiin vuonna 2015.

On huomattava, että malli olettaa toimeentulotuessa korvattavan asumiskustannukset täysimääräisinä eikä huomioi kuntakohtaisia vuokratnormeja.

Lähde: SISU-malli / omat laskelmat.

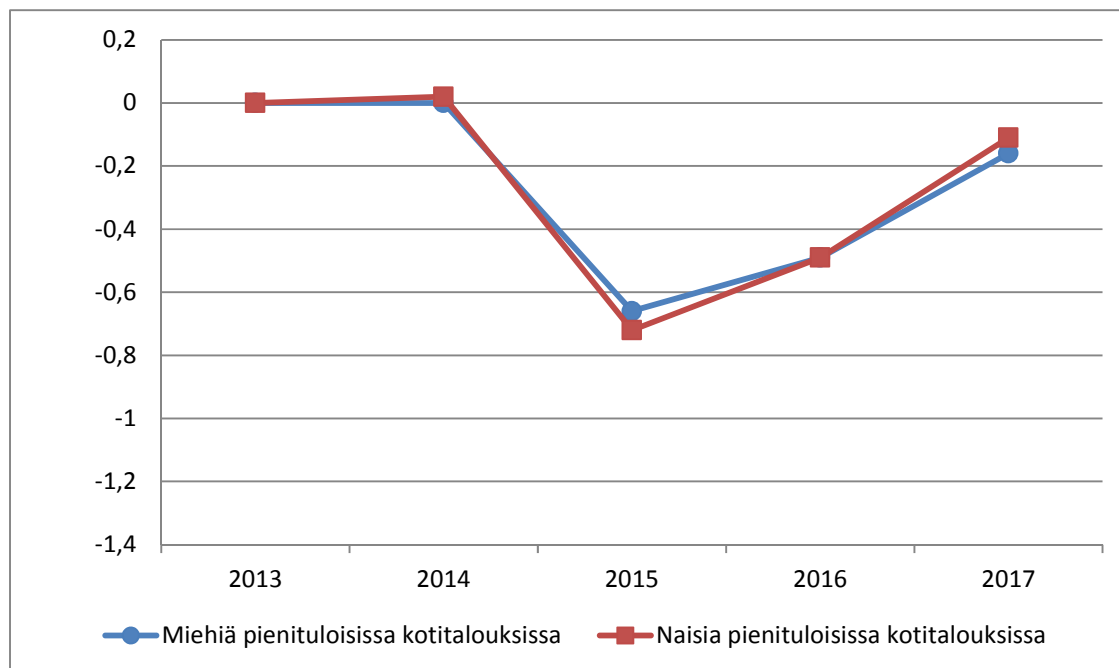
Kuvio 5.1.1. Lainsäädännön muutosten vaikutus Gini-kertoimeen ja pienituloisuusasteeseen 2013–2017 (%).

5.2 Tulonjakovaikutukset sukupuolen mukaan

Valtion talousarvioesityksen valmistelussa ministeriöiltä edellytetään omista pääluokkaperusteluissa sukupuolivaikutuksiltaan keskeisten asioiden esille tuomista. Varsinaista talousarvioesityksen sukupuolivaikutusten analysointia ei laajemmin tai syvällisemmin edellytetä eikä tehdä. Vuoden 2016 talousarvion muutosten vaikutuksia arvioivassa raportissa on avattu tarkemmin sukupuolivaikutusten huomioinnin merkitystä.

Lakisääteinen perusturva kohtelee molempia sukupuolia neutraalisti. Miesten ja naisten elämäntilanteissa ja elämänpoluissa on kuitenkin eroja, jotka vaikuttavat perusturvaetuuksien tarpeeseen. Tästä johtuen joidenkin perusturvaetuuksien muutokset kohdentuvat sukupuolen mukaan tarkasteltuina epätasaisesti, esimerkiksi kansaneläkkeen saajista noin kaksi kolmesta on naisia, toisaalta työttömistä suurempi osa on miehiä.

Verotus- ja etuuslainsäädännön muutosten sukupuolivaikutuksia pyrittiin arvioimaan mikrosimulointia hyödyntäen samoin kuin edellä on kuvattu (luku 5.1.). Pienituloisuusrajan alle jäävissä kotitalouksissa asuvista henkilöistä hieman yli puolet (52 %) on naisia. Vuoden 2015 verotus- ja etuuslainsäädännön muutokset ovat alentaneet naisten pienituloisuusastetta hieman enemmän kuin miesten simulointien perusteella (kuviot 5.2.1.). Vuosien 2016 ja 2017 talousarvion verotus- ja etuuslainsäädännön sukupuolivaikutukset pienituloisuusasteeseen kohdentuivat hieman enemmän naisiin kuin miehiin.

Lähde: SISU-malli / omat laskelmat.

Kuvio 5.2.1 Lainsäädännön muutosten vaikutus pienituloisissa talouksissa asuvien naisten ja miesten osuuteen kaikista miehistä ja naisista 2013–2017 (%).

6 Perusturvan varassa elävien määrä ja asema tulonjaossa

Kotitalouden tulkitaan olevan perusturvan varassa silloin, kun perusturvaetuudet ja toimeentulotuki muodostavat yli puolet kyseisen kotitalouden bruttotuloista. Seuraavissa tarkasteluissa kokonaan perusturvan varassa elävällä kotitaloudella tarkoitetaan kotitaloutta, jonka bruttotuloista yli 90 prosenttia koostuu perusturvaetuuksista ja toimeentulotuesta. Pitkittyneesti kokonaan perusturvan varassa elävällä tarkoitetaan kotitaloutta, joka on ollut yli neljä vuotta perusturvan varassa. Perusturvaetuudet ovat syyperusteisia, toisin kuin niitä täydentävä toimeentulotuki, joka on tarveharkintainen viimesijainen etuus. Perusturvaetuuksia saadaan työttömyyden, työkyvyttömyyden ja sairauden perusteella sekä perhe-etuuksina ja kansaneläkkeinä.

Tässä luvussa kuvataan perusturvan varassa elävissä kotitalouksissa asuvien henkilöiden määrän kehitystä ja ikärakennetta sekä näiden asuntokuntien pääasiallisia tulonlähteitä. Lisäksi tarkastellaan eri etuuskohdentumista tuloluokkiin. Kiinnostuksen kohteena näissä tarkasteluissa on, kuinka vahvasti etuudet kohdentuvat pienituloisille. Tarkastelut perustuvat koko asuntoväestöä kuvaavan Tulonjaon kokonaistilaston analyysiin.

Taulukosta 6.1.1 nähdään perusturvan varassa elävissä kotitalouksissa asuvien henkilöiden määrä ja osuus asuntoväestöstä vuosina 2011–2015. Perusturvan varassa elävissä kotitalouksissa asuvien määrä ja osuus asuntoväestöstä on kasvanut tasaisesti tarkasteltujen viiden vuoden aikana. Hieman alle kymmenellä prosentilla yli puolet asuntokunnan bruttotuloista koostui perusturvaetuuksista.² Vuonna 2015 kokonaan perusturvan varassa elävissä kotitalouksissa asui lähes neljännesmiljoona henkilöä. Pitkittyneesti kokonaan perusturvan varassa elävissä kotitalouksissa asui 1,7 prosenttia asuntoväestöstä, heidän osuutensa oli kasvanut viidessä vuodessa 0,5 prosenttiyksikköä.

Taulukko 6.1.1. Perusturvan varassa elävien henkilöiden määrä ja osuus koko asuntoväestöstä vuosina 2011–2015 (Henkilöiden lukumäärä, 1 000 henkilöä).

	2011	2012	2013	2014	2015
Koko asuntoväestö	5 282	5 308	5 332	5 351	5 364
Perusturvan osuus yli puolet bruttotuloista	446	456	472	490	507
- % koko asuntoväestöstä	8,4	8,6	8,9	9,2	9,5
Perusturvan osuus yli 90 % bruttotuloista	192	203	217	231	243
- % koko asuntoväestöstä	3,6	3,8	4,1	4,3	4,5
Pitkittyneesti kokonaan perusturvan varassa	64	74	79	84	90
- % koko asuntoväestöstä	1,2	1,4	1,5	1,6	1,7

Lähde: Tilastokeskus, Tulonjaon kokonaistilasto.

Kokonaan perusturvan varassa elävillä henkilöillä asuntokunnan pääasiallisena tulonlähteenä lähes puolella oli työttömyyden peruspäiväraha tai työmarkkinatuki, kun asumistukea ja toimeentulotukea ei oteta huomioon, kuten taulukosta 6.1.2 nähdään. Näiden asuntokuntien määrä oli viidessä vuodessa kasvanut lähes kymmenen prosenttiyksikköä. Perhe-etuuksien ja sairaus- ja työkyvyttömyysetuuksien osuudet asuntokun-

² Perusturvaetuuksiin katsotaan tässä työttömyysturvan peruspäiväraha ja työmarkkinatuki, kotoutumistuki, sairaus- ja vanhempainpäivärahat, kotihoidon tuki, elatustuki, lapsilisät, kansaneläkkeenä maksetut vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeet, takuueläkkeet, Kelan kuntoutusraha, vammaistuet, asumistuet, toimeentulotuki, opintoraha sekä eräitä muita sosiaaliavustuksia (mm. sotilasavustukset) (Tilastokeskus 2015).

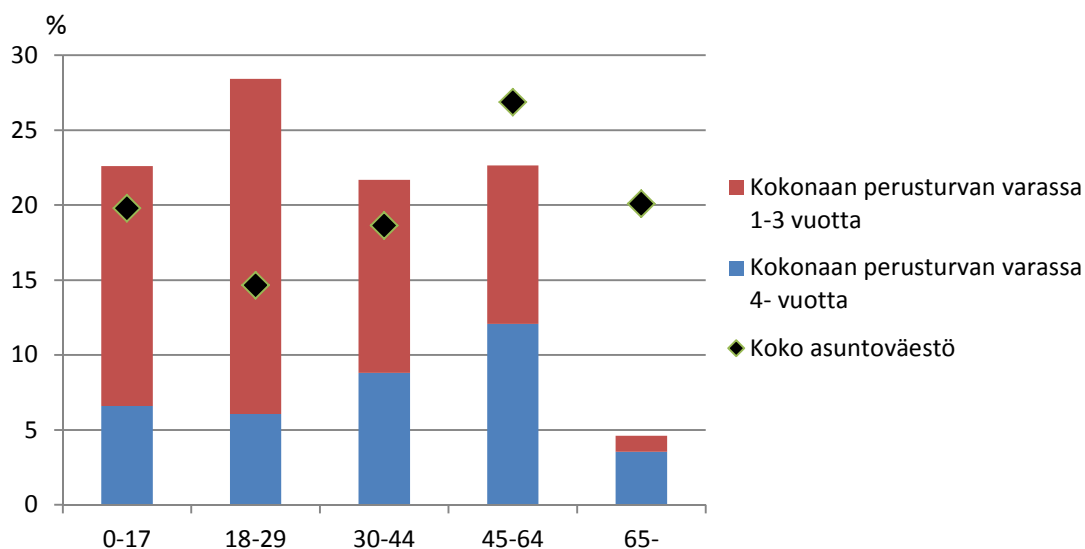
nan pääasiallisina tulonlähteinä olivat pienentyneet. Vuodesta 2011 työttömyysturvaetuuden osuus pääasiallisena tulonlähteenä kokonaan perusturvan varassa elävillä on kasvanut.³

Taulukko 6.1.2. Kokonaan perusturvan varassa elävien kotitalouksien pääasiallinen tulonlähde vuosina 2011–2015 (%).

	2011	2012	2013	2014	2015
Vanhuseläke (kansaneläke)	5,2	5,0	4,6	4,4	4,1
Peruspäiväraha ja työmarkkinatuki	38,6	41,6	44,3	45,7	48,2
Opintotuki	8,2	7,7	8,0	8,3	8,4
Perheavustukset	22,7	21,5	20,6	20,0	18,9
Sairaus- ja työkyvyttömyys	23,4	23,1	21,2	20,3	19,6
Muut tulonsiirrot	1,9	1,2	1,2	1,4	0,7
Yhteensä	100	100	100	100	100
Kokonaan perusturvan varassa, lkm	191 882	203 494	216 890	230 649	243 232

Lähde: Tilastokeskus, tulojaon kokonaistilasto.

Kokonaan perusturvan varassa elävissä asutokunnissa asui koko asuntoväestöön verrattuna erityisesti nuoria aikuisia: 28 prosenttia kokonaan perusturvan varassa elävistä on 18–29-vuotiaita, kun koko asuntoväestöstä 15 prosenttia kuuluu tähän ikäryhmään (kuvio 6.1.1.). Kokonaan perusturvan varassa elävistä 65 vuotta täyttäneiden osuus oli 5 prosenttia. Yli 65-vuotiaiden tilanne on erilainen kuin nuorempien ikäluokien, suurimmalla osalla perusturvan varassa elävistä iäkkäistä pääasiallinen tulonlähde on eläke, joka on pysyväisluonteisempi kuin muut perusturvaetuedet.

Lähde: Tilastokeskus, Tulojaon kokonaistilasto.

Kuvio 6.1.1. Kokonaan perusturvan varassa elävissä asutokunnissa asuvan väestön sekä koko asuntoväestön ikäjakaumat vuonna 2015, ikäryhmän osuus kyseisestä väestöstä.

³ Taulukon luvut poikkeavat jonkin verran vastaavista Perusturvan riittävyyden arviointiraportin (THL 2015) luvuista erilaisen tulokäsittelyn, perusturvaetuksien määrittelyn täsmennyksen ja asutokunnan pääasiallisen tulonlähteen tarkemman määrittelyn vuoksi (Tilastokeskus 2015).

Pitkittyneesti kokonaan perusturvan varassa elävien osuus kokonaan perusturvan varassa elävistä on tarkastelujakson (2010–2015) aikana kasvanut 31,3 prosentista 37,1 prosenttiin. Tiedot ilmenevät liitetaulukosta 4. Yli 65-vuotiaiden pitkittyneesti perusturvan varassa elävien eli käytännössä takuueläkeläisten osuus on pysynyt lähes samalla tasolla. Eniten on kasvanut alaikäisten osuus, lähes kahdeksan prosenttiyksikköä, keski-ikäisten osuuden kasvu on ollut samaa luokkaa.

Taulukko kertoo myös, että työttömyysturvaetuuksien yleisyys pääasiallisena tulonlähteenä on kasvanut myös pitkittyneesti perusturvan varassa elävillä. Vielä vuonna 2010 sairaus- ja työkyvyttömyysetuudet olivat yleisin pitkittyneesti perusturvan varassa elävän kotitalouden pääasiallinen tulonlähde (38,8 %), sen sijaan vuonna 2015 selvästi yleisin tulonlähde oli työttömyysturva (45 %).

Perusturvan varassa elävissä kotitalouksissa asuvien ikä- ja sukupuolijakauma noudattelevat koko asuntoväestön vastaavia jakaumia lukuun ottamatta yli 65-vuotiaita naisia (taulukko 6.1.3). Eläkeikäisistä naisista noin kaksi kolmesta asuu kotitaloudessa, jonka bruttotuloista yli puolet on perusturvaetuuksia. Jakauma on samankaltainen pitkittyneesti kokonaan perusturvan varassa elävillä iäkkäillä ihmisillä (liitetaulukko 5). Työikäisistä, 18–64-vuotiaista, puolestaan pitkittyneesti kokonaan perusturvan varassa elävien miesten osuus (58,0 %) on suurempi kuin koko asuntoväestössä (50,3 %).

Taulukko 6.1.3 Perusturvan varassa elävissä kotitalouksissa asuvat henkilöt ja asuntoväestö sukupuolittain ja ikäryhmittäin vuonna 2015. (% , lkm)

Ikä	Perusturvan varassa			Kokonaan perusturvan varassa			Koko asuntoväestö		
	Miehiä (%)	Naisia (%)	Yht. (lkm)	Miehiä (%)	Naisia (%)	Yht. (lkm)	Miehiä (%)	Naisia (%)	Yht. (lkm)
0–17	50,8	49,2	113 140	50,3	49,7	55 009	51,1	48,9	1 061 140
18–29	50,7	49,3	134 571	53,6	46,4	69 162	50,9	49,1	784 910
30–44	51,3	48,7	91 526	56,0	44,0	52 730	51,0	49,0	999 350
45–64	56,3	43,7	100 912	59,7	40,3	55 112	49,5	50,5	1 441 094
65–	31,4	68,6	66 906	32,9	67,1	11 219	43,8	56,2	1 077 143
Yhteensä	49,4	50,6	507 055	53,8	46,2	243 232	49,2	50,8	5 363 637

Lähde: Tilastokeskus, Tulonjaon kokonaistilasto

Perusturvaetuksista yleinen asumistuki kohdentui kaikkein selvimmin pienituloisiin asuntokuntiin (Taulukko 6.1.4). Yleisen asumistuen saajista 40 prosenttia kuului alimpaan tulokymmenykseen vuonna 2015. Lähes yhtä selvästi tähän kymmenykseen kohdentuivat myös toimeentulotuki ja työmarkkinatuki. Takuueläkkeen saajista lähes kolmannes kuului alimpaan tulokymmenykseen. Tasaisimmin kymmenysten välillä jakautuivat lapsiperhe-etuudet, kuten lapsilisä ja vanhempainpäiväraha sekä jossain määrin myös kotihoidon tuki. Myös sairauspäivärahaa saatiin melko tasaisesti kaikissa tulokymmenyksissä.

Taulukko 6.1.4. Etuuksien kohdentuminen ja saajien osuus tulokymmenyksittäin vuonna 2015 (%).

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Yht.	Lkm
Kelan vanhuuseläkkeet	20	23,7	16,2	11,6	8,2	6,2	4,8	3,6	2,9	2,9	100	420125
Kelan työkyvyttömyyseläkkeet	20,7	27,3	14,4	9,1	7,2	6	5	4,2	3,4	2,6	100	132465
Kelan perhe-eläkkeet	17,1	11,9	11,8	10,8	10,5	9,2	8,8	7,8	6,6	5,5	100	18749
Takuueläke	31,5	26,5	12,2	7,8	5,8	4,4	3,6	3,1	2,6	2,5	100	83129
Työmarkkinatuki	35,3	20,3	12,7	9	6,7	5,2	4,1	3	2,1	1,5	100	264368
Peruspäiväraha	22,1	18,9	15,6	11,9	9,1	7,1	5,9	4,4	3,1	1,9	100	78476
Toimeentulotuki	38,4	27,1	14,7	7,9	4,6	2,9	2	1,3	0,7	0,4	100	223979
Yleinen asumistuki	39,7	24,5	15,2	8,6	4,7	2,8	1,9	1,2	0,8	0,5	100	326202
Eläkkeensaajien asumistuki	23,9	42	21,1	6,1	2,5	1,5	1,1	0,8	0,6	0,3	100	169906
Opintotuet	29,8	13	11,2	9,4	8	7,2	6,5	5,8	5,1	4,1	100	318362
Vanhempainpäiväraha	9,8	11,8	12	12,5	12,3	11,4	10	8,4	6,7	5	100	108335
Kotihoidon tuet	10,2	13	12,6	12,4	11,8	10,9	9,8	8,1	6,5	4,9	100	130054
Lapsilisä	7,3	9,6	10,5	11,1	11,2	11,3	11,2	10,4	9,2	8,3	100	573540
Elatustuki	12,8	20,5	18,9	14,8	10,5	7,6	5,9	4,4	3	1,7	100	79634
Sairauspäiväraha	10,6	9,6	9,7	10,1	10,2	10,4	10,4	10,5	10,1	8,3	100	154553
Työeläkkeet	10	16,9	14,6	11,7	9,8	8,7	7,8	7	6,5	6,9	100	1020939
Ansiosidonnainen työttömyysturva	13,6	12,1	11,4	11	10,5	10,1	9,6	8,9	7,7	5,1	100	448554

Lähde: Tilastokeskus, Tulonjaon kokonaistilasto.

Alimman tulokymmenyksen käytettävissä olevat tulot asuntokuntaa kohden olivat noin tuhat euroa kuukaudessa vuonna 2015 (Taulukko 6.1.5). Alimpiin tulokymmenyksiin kuuluvien asuntokuntien keskipöytä on hieman pienempi kuin ylemmissä tuloluokissa, pienillä tuloilla elävät ovat usein yksinasuvia.

Taulukko 6.1.5. Tulokymmenyksien tulo-osuudet (%) käytettävissä olevista rahatuloista sekä asuntokuntien keskipöytä ja käytettävissä olevien rahatulojen keskiarvot (€/v) asuntokunnittain ja kulutusyksiköittäin eri tulokymmenyksissä. Euromäärät on esitetty vuoden 2015 tasossa.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Yht.
Tulo-osuus, käytettävissä oleva rahatulo kulutusyksikköä kohti, (%)	3,83	5,55	6,54	7,48	8,4	9,34	10,4	11,73	13,73	22,99	100
Asuntokunnan keskipöytä, henkilöä	1,52	1,7	1,93	2,11	2,18	2,23	2,27	2,28	2,27	2,24	2,04
Käytettävissä olevien rahatulojen keskiarvo tuloa saanutta asuntokuntaa kohti (€/v)	12 614	19 485	24 764	30 093	34 506	39 020	44 124	50 168	58 867	98 221	38 977
Käytettävissä olevien rahatulojen keskiarvo kulutusyksikköä kohti (€/v)	10 399	15 081	17 774	20 325	22 814	25 379	28 255	31 852	37 288	62 460	27 162

Lähde: Tilastokeskus, Tulonjaon kokonaistilasto.

Liitetaulukosta 6 nähdään, kuinka suuri osuus kunkin tulokymmenyksen asuntokunnista sai kutakin etuutta jossain vaiheessa vuoden aikana. Yleisin perusturvaetus alimman tulokymmenyksen asuntokunnissa oli yleinen asumistuki, jota sai 37 prosenttia pienituloisimmista asuntokunnista. Noin neljännes alimman tulokymmenyksen asuntokunnista sai opintotukea, työmarkkinatukea, toimeentulotukea tai Kelan vanhuuseläkettä vuonna 2015.

Perusturvaetuuksien osuus etuutta saaneiden asuntokuntien bruttotuloista näkyy liitetaulukosta 6. Kaikkia taulukon etuuksia on saatu myös suurituloisten joukossa, mutta pienituloisilla tuensaajilla niiden osuus tuloista on ollut selvästi suurempi. Perusturvaetuuksista Kelan työkyvyttömyyseläkkeet ja työmarkkinatuki korostuvat etuuksina, joiden osuus niitä saaneiden asuntokuntien tuloista on ollut suuri. Alimmassa tulokymmenyksessä Kelan työkyvyttömyyseläkettä saaneissa asuntokunnissa tämä etuus muodosti lähes puolet asuntokuntien tuloista. Työmarkkinatuen ja Kelan vanhuuseläkkeiden osuus muodosti noin kolmanneksen niitä saaneiden asuntokuntien bruttotuloista.

7 Yhteenveto

Talousarviossa esitetty kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien indeksikorotusten jäädyttäminen sekä etuuksiin kohdennettu 0,85 prosentin alentaminen merkitsevät yhteensä kahden prosentin ostovoiman leikkausta perusturvaan vuonna 2017. Perusturvan indeksijäädytys ja -leikkaukset heikentävät syyperusteisen sosiaaliturvan ensisijaisuutta viimesijaiseen toimeentulotukeen nähden. Toimeentulotuki on ainoa sosiaaliturvan muoto, jota hallitusohjelmassa sovitut indeksijäädytykset eivät koske. Perusturvan ja asumistuen indeksijäädytykset ja -leikkaukset lisäävät laskennallisesti oikeutta toimeentulotukeen ja voivat näin kasvattaa toimeentulotukimenoja. Samoin perustoimeentulotuen siirron Kelaan ennakoidaan kasvattavan toimeentulotukimenoja niin sanotun alikäytön vähenemisen myötä. Pidemmällä aikavälillä kehitys johtaa syyperusteisen perusturvan ja asumistuen merkityksen vähenemiseen, ja vastaavasti tarveharkintaisen toimeentulotuen roolin kasvamiseen sosiaaliturvajärjestelmässä.

Vuonna 2017 perusturvaetuuksista korkein on takuueläke, joka laskee indeksileikkauksen myötä 767 eurosta 760 euroon kuukaudessa. Peruspäiväraha ja työmarkkinatuki laskevat 703 eurosta 697 euroon. Vähimmäismääräinen sairaus- ja vanhempainpäiväraha laskevat 598 eurosta 593 euroon. Kotihoidon tuen suuruus hoitolisän kanssa laskee 524 eurosta 519 euroon. Sen sijaan toimeentulotuen perusosa nousi yksinasuvalla 486 eurosta 487,89 euroon. Korkeakouluopiskelijoiden opintoraha alennetaan elokuussa 2017 toisen asteen opiskelijoiden opintorahan tasolle, eli 337 eurosta 250 euroon kuukaudessa. Samalla opiskelijat siirretään yleisen asumistuen piiriin ja opintolainan valtiontakausta korotetaan.

Asumistuessa huomioon otettavien enimmäisvuokrien tarkistukset jätetään tekemättä vuonna 2017. Tilastokeskuksen mukaan vuokrat nousivat 2,6 prosenttia vuoden kolmannella vuosineljänneksellä ja nousun ennakoidaan jatkuvan. Kasvavat asumiskustannukset ja alaneva perusturva lisäävät tarvetta toimeentulotuen hakemiseen. Asumisen tukijärjestelmä yksinkertaistuu, kun opiskelijat siirtyvät yleisen asumistuen piiriin. Siirron myötä asumisen tuki nousee kaikkein pienituloisimmilla opiskelijoilla. Opintotuen osana ollut yksilöllinen asumislisä huomioi opiskelijoiden ja heidän asumisensa erityispiirteitä ja pyrki tukemaan myös koulutuspoliittisia tavoitteita. Lainapainotteisuuden kasvattaminen opintotuessa tulee todennäköisesti vaikuttamaan sosiaaliseen liikkuvuuteen negatiivisesti, kun opiskeluun liittyvä taloudellinen riski kasvaa. Vanhempien varallisuus ja kyky suojata lapsiaan taloudellisilta riskeiltä muodostuneen entistä merkittävämmäksi tekijäksi nuorten opiskeluvalinnoissa.

Raporttiin on laadittu esimerkkilaskelmat mikrosimulointimallia hyödyntäen eri elämäntilanteissa oleville esimerkkikotitalouksille. Näiden kotitalouksien tulojen kehitystä tarkasteltiin vuosina 2013–2017 ennen ja jälkeen asumiskustannusten. Tällä aikavälillä kotitalouksien käytettävissä olevat tulot ennen asumiskustannuksia nousivat opintotukea saavalla lapsettomalla pariskunnalla jopa 38 prosenttia. Nousua selittää opintotukeen kuuluvan opintolainan valtiontakauksen määrän nostaminen. Tämä toimenpide kasvattaa kaikkien opiskelijakotitalouksien laskennallista tuloa. Samalla aikavälillä pienipalkkaisten kotitalouksien tulokehitys on ollut positiivinen, vaihdellen 3–12 prosentin kasvun välillä kotitaloustyypistä riippuen. Kuva kuitenkin muuttuu, kun tarkastellaan vain vuosia 2016–2017. Muilla kuin opiskelijoilla esimerkkilaskelmien kotitalouksista tulot pysyivät ennallaan tai laskevat 1–3 prosenttia ennen asumiskustannuksia.

Kun laskennalliset asumiskustannukset huomioidaan, on tilannekuva erilainen. Eniten tulot laskevat vuosien 2013–2017 välillä eläkeläiskotitalouksilla, joilla laskua oli 0–10 prosenttia kotitaloustyypistä riippuen. Sen sijaan, kun tarkastellaan muutosta lyhyemmällä aikavälillä, vuosien 2016–2017 välillä, pienipalkkaisen ansioturva saavat kotitaloudet menettivät eniten. Pienipalkkaisen ansioturva saavan kotitalouden tyypistä riippuen lasku oli 4–7 prosenttia. Myös laskennalliset asumiskustannukset huomioivassa tarkastelussa opiskelijakotitalouksien tulojen kasvu näyttää huimalta johtuen lainatakauksen määrän nostosta. Esimerkkilaskelmissa lisäksi oletetaan, että pariskunnasta molemmat ovat opiskelijoita. Todellisuudessa voi olla tilanteita, joista toinen on palkansaaja, jonka tulot vaikuttavat asumistuen saantiin tai määrään. Tuloksia tulkittaessa on huomioitava, että esimerkkilaskelmissa on oletettu palkkojen ja niihin sidottujen etuuksien, kuten ansiosidonnaisten työttömyyspäivärahojen, kehittyvän ansiotasoindeksiennusteen mukaisesti.

Perusturvan taso on arvioitu matalaksi jo ennen hallitusohjelman liitteessä sovittuja perusturvan indeksi-jäädytyksiä ja -leikkauksia. Perusturvan riittävyyden arviointiraportin (2015) mukaan perusturvan varassa elävien kotitalouksien tulot eivät kata kohtuulliseksi katsottua minimikulutusta eläkkeensaajia lukuun ottamatta. Lisäksi on huomattava, että laskelmissa on oletettu, että toimeentulotuessa korvataan asumiskustannukset täysimääräisinä, huolimatta Kelan ohjeellisista enimmäisvuokrista. Esimerkkiiperheet oletetaan kohtuullisen terveiksi, joka on hyvä huomioida tulosten tulkinnassa. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen korotukset rasittavat erityisesti perusturvan varassa eläviä kotitalouksia ja saattavat lisätä terveyseroja. Lääkkeiden sairausvakuutuskorvausten leikkaaminen kasvattamalla kansalaisten omavastuuosuuksia ja kohdistamalla säästöt erityisesti diabeteslääkkeisiin on ristiriidassa terveyserojen kaventamiseen tähtäävien tavoitteiden kanssa. Näin ollen talousarvioesityksen vaikutukset voivat tuottaa epätoivottuja seurauksia suhteessa hallitusohjelman kirjaukseen.

Pääosin perusturvan varassa elävien (perusturvan osuus yli 90 % bruttotuloista) henkilöiden määrä on ollut kasvussa vuodesta 2011. Vuonna 2015 heitä oli kaikkiaan 243 232. Erityisesti työttömyysturvaetuuden osuus pääasiallisenä tulonlähteenä on tässä ryhmässä kasvanut 2010-luvulla. Kun vuonna 2011 peruspäiväraha tai työttömyysturva oli tässä ryhmässä 38,6 prosentilla pääasiallinen tulonlähde, oli osuus vuonna 2015 kohonnut 48,2 prosenttiin. Työllistymisen ongelmista kertoo sekin, että työttömien osuus kasvoi myös pitkittyneesti (neljä vuotta tai enemmän) perusturvan varassa elävillä vuosien 2011–2015 välillä 31,3 prosentista 45,4 prosenttiin.

Vuoden 2017 talousarvion etuus- ja verotuslainsäädännön muutokset yksinään korottavat Gini-kerrointa arviolta noin 0,2 prosenttiyksikköä. Vuoden 2017 etuus- ja verotuslainsäädännön muutokset yksinään nostavat pienituloisuusastetta noin 0,4 prosenttiyksikköä. Vuoden 2017 talousarvio tuo poikkeuksellisen paljon ja varsin merkittäviä muutoksia perusturvaan. Näiden muutosten pidemmän aikavälin vaikutukset näkyvät vasta tulevaisuudessa. Tämä lyhyen aikavälin tarkastelu osoittaa, että perusturvan varassa elävien toimeentulo heikkenee absoluuttisesti ja suhteellisesti vuoden 2017 etuus- ja verotuslainsäädännön muutosten seurauksena. Eriarvoisuus kasvaa niin Gini-kertoimella kuin pienituloisuusasteellakin tarkasteltuna.

Lähteet

- HE 116/2012. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta ja 21 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.
- HE 358/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain ja kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta.
- HE 40/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta.
- HE 50/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi takuueläkkeestä annetun lain 8 §:n, vammaisetuksista annetun lain ja kansaneläkelain 103 §:n muuttamisesta.
- HE 65/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle eräiksi avioliittolain muutoksen edellyttämiksi lainmuutoksiksi.
- HE 70/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lapsilisälain ja elatustukilain 4 §:n muuttamisesta.
- HE 80/2015 vp. Hallituksen esitys laiksi varhaiskasvatuslain muuttamisesta.
- HE 127/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi yleisestä asumistuesta annetun lain 16 ja 51 §:n muuttamisesta ja eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 54 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.
- HE 128/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta, sairausvakuutuslain muuttamisesta annetun lain muuttamisesta sekä apteekkimaksusta annetun lain 2 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 106/2015 vp) täydentämisestä.
- HE 113/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvain muuttamisesta.
- HE 135/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2017 tuloveroasteikkolaiksi sekä laiksi tuloverolain muuttamisesta.
- HE 149/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansaneläkkeen ja eräiden muiden etuuksien vuoden 2017 indeksitarkistuksista sekä laeiksi kansaneläkeindeksistä annetun lain 2 §:n ja toimeentulotuesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta.
- HE 205/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista sekä varhaiskasvatuslain 13 §:n ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta.
- HE 209/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta, työttömyysturvain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä työsopimuslain 13 luvun 6 §:n muuttamisesta ja 1 luvun 4 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.
- HE 210/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 215/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi perustulokokeilusta sekä tuloverolain 92 §:n ja ennakkoperintälain 17 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.
- HE 229/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja tuloverolain 127 d §:n muuttamisesta.
- HE 231/2016 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta.
- Karvonen Sakari, Salmi Minna (toim.) (2016) Lapsiköyhyys Suomessa 2010–luvulla. Työpäperi 30/2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Helsinki.
- Kauppinen Timo M, Hannikainen-Ingman Katri, Sallila Seppo, Viitanen Veera (2015) Pientuloisten asuinolot. Työpäperi 22/2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015. Tampere.
- Kela (2016). Tilastollinen vuosikirja 2015. Suomen virallinen tilasto. Sosiaaliturva 2016.
- Lehtelä Kirsi-Marja, Hannikainen-Ingman Katri, Mikkilä Susanna, Kauppinen Timo M, Moisio Pasi (2016) Vuoden 2016 talousarvion vaikutukset perusturvaan. Työpäperi 5/2016. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Helsinki.
- Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015. Edita Prima 2015. Helsinki.
- SK 796/1992. Lapsilisälaki.
- SK 65/1994. Opintotukilaki.
- SK 1412/1997. Laki toimeentulotuesta.
- SK 456/2001. Laki kansaneläkeindeksistä.
- SK 571/2007. Laki eläkkeensaajan asumistuesta.
- SK 713/2012. Laki lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta ja 21 §:n väliaikaisesta muuttamisesta.
- SK 867/2014. Laki eläkkeiden ja eräiden muiden etuuksien vuoden 2015 indeksitarkistuksista.
- SK 938/2014. Laki yleisestä asumistuesta.
- SK 1111/2014. Laki lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta.
- THL (2015) Perusturvan riittävyyden arviointiraportti 2011–2015. Työpäperi 1/2015. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastokeskus. Tulonjaon kokonaistilasto.
- Valtionvarainministeriö (2016). Taloudellinen katsaus. Talvi 2016. Valtionvarainministeriön julkaisu 42a/2016.

Liitteet

Liitetaulukko 1. Esimerkkilaskelmien kotitalouksien käytettävissä olevat tulot suhteessa keskituloisiin vuosina 2013–2017.

	2013	2014	2015	2016	2017
Yksinasuva					
Perustyöttömyysturva	44,9	45,4	45,9	45,8	45,8
Takuueläke	51,2	51,7	51,9	52,5	51,9
Vähimm. SV-päiväraha	44,9	45,4	45,9	45,8	45,8
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	44,9	45,4	45,9	45,8	54,2
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen	44,9	45,4	45,9	45,8	54,2
Pienipalkkaisen ansioturva	46,0	46,8	48,6	47,7	46,2
Työeläke	63,5	64,1	64,6	64,2	63,9
Pieni palkka	59,8	60,5	66,4	66,0	64,6
Keskipalkka	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Yksinhuoltaja + 1 lapsi					
Perustyöttömyysturva	60,3	61,0	61,5	61,5	61,5
Takuueläke	63,9	64,5	62,3	62,5	61,5
Vähimm. SV-päiväraha	60,3	61,0	61,5	61,5	61,5
Perhe-eläke	60,3	61,0	61,5	61,5	61,5
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	60,3	61,0	61,5	61,5	65,1
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen	60,3	61,0	61,5	61,5	65,1
Kotihoidon tuki	60,3	61,0	61,5	61,5	61,5
Pienipalkkaisen ansioturva	63,0	64,0	65,9	65,0	63,0
Työeläke	74,7	75,4	76,8	75,4	73,5
Pieni palkka	73,0	74,1	79,5	79,1	77,5
Keskipalkka	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Pariskunta					
Perustyöttömyysturva	33,5	33,8	34,1	34,0	34,0
Takuueläke	42,2	42,6	42,6	42,8	41,9
Vähimm. SV-päiväraha	33,5	33,8	34,1	34,0	34,0
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	37,5	42,1	41,7	41,1	50,5
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen	37,5	43,7	43,3	42,6	50,5
Pienipalkkaisen ansioturva	38,3	38,9	40,0	39,1	37,9
Työeläke	58,9	59,1	59,1	58,3	57,8
Pieni palkka	58,4	58,5	58,6	59,0	58,8
Keskipalkka	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Pariskunta + 2 lasta					
Perustyöttömyysturva	48,8	49,3	49,7	49,5	49,4
Takuueläke	51,3	51,8	52,2	52,5	51,1
Vähimm. SV-päiväraha	48,8	49,3	49,7	49,5	49,4
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	48,8	49,7	50,2	49,9	57,3
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen	48,8	51,2	51,7	51,4	57,3
Kotihoidon tuki	48,8	49,3	49,7	49,5	49,4
Pienipalkkaisen ansioturva	50,3	50,8	53,5	52,9	51,7
Työeläke	62,9	63,6	65,3	64,2	63,1
Pieni palkka	60,4	60,6	67,4	67,3	66,5
Keskipalkka	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 2. Esimerkkilaskelmien kotitalouksien käytettävissä olevat tulot asumismenojen jälkeen suhteessa keskituloisiin vuosina 2013–2017.

	2013	2014	2015	2016	2017
Yksinasuva					
Perustyöttömyysturva	28,9	29,1	29,3	28,9	28,7
Takuueläke	37,1	37,3	37,1	37,7	36,7
Vähimm. SV-päiväraha	28,9	29,1	29,3	28,9	28,7
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	28,9	29,1	29,3	28,9	39,8
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		29,1	29,3	28,9	39,8
Pienipalkkaisen ansioturva	30,3	30,9	32,8	31,5	29,2
Työeläke	52,9	53,4	53,7	53,0	52,5
Pieni palkka	48,1	48,7	56,1	55,3	53,5
Keskipalkka	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Yksinhuoltaja + 1 lapsi					
Perustyöttömyysturva	46,1	46,5	46,8	46,5	46,3
Takuueläke	51,0	51,4	47,9	48,0	46,3
Vähimm. SV-päiväraha	46,1	46,5	46,8	46,5	46,3
Perhe-eläke	46,1	46,5	46,8	46,5	46,3
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	46,1	46,5	46,8	46,5	51,3
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		46,5	46,8	46,5	51,3
Kotihoidon tuki	46,1	46,5	46,8	46,5	46,3
Pienipalkkaisen ansioturva	49,7	50,6	52,9	51,4	48,5
Työeläke	65,6	66,3	67,9	65,8	63,0
Pieni palkka	63,4	64,4	71,7	71,0	68,6
Keskipalkka	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Pariskunta					
Perustyöttömyysturva	22,2	22,3	22,4	22,1	21,9
Takuueläke	32,4	32,6	32,4	32,5	31,3
Vähimm. SV-päiväraha	22,2	22,3	22,4	22,1	21,9
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	27,0	32,0	31,4	30,5	41,4
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		33,9	33,2	32,3	41,4
Pienipalkkaisen ansioturva	27,8	28,2	29,4	28,1	26,6
Työeläke	51,9	52,0	51,9	50,8	50,1
Pieni palkka	51,3	51,3	51,3	51,6	51,3
Keskipalkka	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Pariskunta + 2 lasta					
Perustyöttömyysturva	37,7	37,9	38,1	37,7	37,4
Takuueläke	40,7	41,0	41,2	41,5	39,6
Vähimm. SV-päiväraha	37,7	37,9	38,1	37,7	37,4
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	37,7	38,4	38,8	38,3	47,2
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		40,2	40,6	40,1	47,2
Kotihoidon tuki	37,7	37,9	38,1	37,7	37,4
Pienipalkkaisen ansioturva	39,5	39,7	42,9	41,9	40,3
Työeläke	54,8	55,4	57,3	55,8	54,3
Pieni palkka	51,8	51,7	59,9	59,7	58,5
Keskipalkka	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 3. Käytettävissä olevat tulot asumiskustannusten jälkeen vuoden 2017 tasossa ilman toimeentulotukea.

	2013 (€)	2016 (€)	2017 (€)	Reaalimuutos 2013-2017 (%)	Reaalimuutos 2016-2017 (%)	Keskipalkkaan 2017 (%)
Yksinasuva						
Perustyöttömyysturva	395	400	361	-9	-10	21
Takuueläke	628	640	624	-1	-3	37
Vähimm. SV-päiväraha	321	321	284	-13	-12	17
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	329	387	676	51	75	40
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		421	676	51	61	40
Pienipalkkaisen ansioturva	514	535	496	-4	-7	29
Työeläke	897	901	892	-1	-1	52
Pieni palkka	815	941	910	10	-3	53
Keskipalkka	1693	1700	1700	0	0	100
Yksinhuoltaja + 1 lapsi						
Perustyöttömyysturva	769	770	713	-8	-7	39
Takuueläke	937	878	818	-15	-7	45
Vähimm. SV-päiväraha	609	605	552	-10	-9	30
Perhe-eläke	809	718	659	-23	-8	36
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	703	791	936	25	18	51
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		825	936	25	13	51
Kotihoidon tuki	549	548	497	-11	-9	27
Pienipalkkaisen ansioturva	913	940	884	-3	-6	48
Työeläke	1206	1204	1150	-5	-5	63
Pieni palkka	1165	1300	1252	7	-4	69
Keskipalkka	1838	1830	1824	-1	0	100
Pariskunta						
Perustyöttömyysturva	782	794	736	-6	-7	19
Takuueläke	1211	1229	1184	-2	-4	31
Vähimm. SV-päiväraha	698	707	651	-7	-8	17
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	1008	1152	1567	36	36	41
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		1220	1567	36	28	41
Pienipalkkaisen ansioturva	1041	1062	1007	-3	-5	27
Työeläke	1941	1917	1895	-2	-1	50
Pieni palkka	1918	1948	1940	1	0	51
Keskipalkka	3737	3777	3783	1	0	100
Pariskunta + 2 lasta						
Perustyöttömyysturva	1232	1312	1248	1	-5	33
Takuueläke	1535	1574	1502	-2	-5	40
Vähimm. SV-päiväraha	976	1080	1022	5	-5	27
Opintotuki, kk-opisk. al ennen 8/2014	1231	1452	1790	31	23	47
Opintotuki, kk-opisk. al 8/2014 jälkeen		1520	1790	31	18	47
Kotihoidon tuki	1103	1201	1140	3	-5	30
Pienipalkkaisen ansioturva	1492	1590	1528	2	-4	40
Työeläke	2068	2118	2061	0	-3	54
Pieni palkka	1955	2265	2221	12	-2	59
Keskipalkka	3774	3795	3793	1	0	100

Liitetaulukko 4. Kokonaan ja pitkittyneesti kokonaan perusturvan varassa elävät iän ja pääasiallisen tulonlähteen mukaan 2010–2015.

Kokonaan perusturvan varassa, iän mukaan (henkilöiden lkm)

Ikä, vuotta	2010	2011	2012	2013	2014	2015
0–17	43 626	42 947	45 942	48 738	52 249	55 009
18–29	54 103	51 553	54 988	59 745	64 534	69 162
30–44	39 546	39 421	42 454	45 952	49 299	52 730
45–64	45 415	46 136	48 847	51 273	52 955	55 112
65-	12 242	11 825	11 263	11 182	11 612	11 219
Yhteensä	194 932	191 882	203 494	216 890	230 649	243 232

Pitkittyneesti kokonaan perusturvan varassa, iän mukaan (henkilöiden lkm)

Ikä, vuotta	2010	2011	2012	2013	2014	2015
0–17	9 341	9 771	12 707	13 541	14 678	16 017
18–29	8 361	8 946	11 341	11 987	13 118	14 726
30–44	13 171	13 952	16 732	18 149	19 651	21 455
45–64	20 906	22 070	24 748	26 425	27 870	29 343
65-	9 318	9 073	8 650	8 543	8 539	8 642
Yhteensä	61 097	63 812	74 178	78 645	83 856	90 183

Pitkittyneesti kokonaan perusturvan varassa elävien osuus kokonaan perusturvan varassa elävistä, iän mukaan (%)

Ikä, vuotta	2010	2011	2012	2013	2014	2015
0–17	21,4	22,8	27,7	27,8	28,1	29,1
18–29	15,5	17,4	20,6	20,1	20,3	21,3
30–44	33,3	35,4	39,4	39,5	39,9	40,7
45–64	46,0	47,8	50,7	51,5	52,6	53,2
65-	76,1	76,7	76,8	76,4	73,5	77,0
Yhteensä	31,3	33,3	36,5	36,3	36,4	37,1

Pitkittyneesti kokonaan perusturvan varassa, pääasiallisen tulonlähteen mukaan (henkilöiden lkm)

Pääasiallinen tulonlähde	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vanhuuseläke (kansaneläke)	5987	7794	7930	7869	7668	7900
Peruspäiväraha ja työmarkkinatuki	18733	19983	27118	31499	35614	40959
Opintotuki	1285	1168	1440	1576	1767	2027
Perheavustukset	9708	9946	11402	11709	12034	12334
Sairaus- ja työkyvyttömyys	23728	23560	25277	24904	25628	26282
Muut tulonsiirrot	1656	1361	1011	1088	1145	681
Yhteensä	61097	63812	74178	78645	83856	90183

Pitkittyneesti kokonaan perusturvan varassa, pääasiallisen tulonlähteen mukaan (%)

Pääasiallinen tulonlähde	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vanhuuseläke (kansaneläke)	9,8	12,2	10,7	10,0	9,1	8,8
Peruspäiväraha ja työmarkkinatuki	30,7	31,3	36,6	40,1	42,5	45,4
Opintotuki	2,1	1,8	1,9	2,0	2,1	2,2
Perheavustukset	15,9	15,6	15,4	14,9	14,4	13,7
Sairaus- ja työkyvyttömyys	38,8	36,9	34,1	31,7	30,6	29,1
Muut tulonsiirrot	2,7	2,1	1,4	1,4	1,4	0,8
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Liitetaulukko 5. Pitkittyneesti kokonaan perusturvan varassa elävät iän ja sukupuolen mukaan 2015.

Ikä	Pitkittyneesti kokonaan perusturvan varassa			Koko asuntoväestö		
	Miehiä (%)	Naisia (%)	Yht. (lkm)	Miehiä(%)	Naisia(%)	Yht. (lkm)
0–17	49,9	50,1	16 017	51,1	48,9	1 061 140
18–29	52,4	47,6	14 726	50,9	49,1	784 910
30–44	57,9	42,1	21 455	51,0	49,0	999 350
45–64	60,8	39,2	29 343	49,5	50,5	1 441 094
65-	32,0	68,0	8 642	43,8	56,2	1 077 143
Yhteensä	54,0	46,0	90 183	49,2	50,8	5 363 637

Liitetaulukko 6. Perusturvaetuuksia saaneiden asuntokuntien osuus tulokymmenyksen asuntokunnista ja etuuden osuus asuntokunnan bruttotuloista tulokymmenyksittäin 2015.

Osuus tulokymmenyksen asuntokunnista vuonna 2015, %

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Yht.
Kelan vanhuuseläkkeet	23,8	31,6	24,4	19,2	14,1	10,7	8,5	6,4	5,2	5,1	15,9
Kelan työkyvyttömyyseläkkeet	7,8	11,5	6,8	4,8	3,9	3,3	2,8	2,4	1,9	1,4	5
Kelan perhe-eläkkeet	0,9	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7	0,6	0,5	0,4	0,7
Takuueläke	7,4	7	3,6	2,6	2	1,5	1,3	1,1	0,9	0,9	3,2
Työmarkkinatuki	26,4	17,1	12,1	9,4	7,2	5,7	4,5	3,4	2,4	1,7	10
Peruspäiväraha	4,9	4,7	4,4	3,7	2,9	2,3	2	1,5	1	0,6	3
Toimeentulotuki	24,4	19,3	11,8	7	4,2	2,7	1,9	1,2	0,7	0,4	8,5
Yleinen asumistuki	36,7	25,4	17,9	11	6,3	3,8	2,6	1,7	1,1	0,6	12,4
Eläkkeensaajien asumistuki	11,5	22,7	12,9	4,1	1,8	1,1	0,8	0,6	0,4	0,2	6,4
Opintotuet	26,8	13,2	12,8	11,7	10,4	9,5	8,7	7,8	6,9	5,5	12,1
Vanhempainpäiväraha	3	4	4,7	5,3	5,4	5,1	4,6	3,9	3,1	2,3	4,1
Kotihoidon tuet	3,7	5,4	5,9	6,3	6,2	5,9	5,4	4,5	3,6	2,6	4,9
Lapsilisä	11,8	17,4	21,7	25	26	27	27,1	25,3	22,3	20	21,8
Elatustuki	2,9	5,2	5,4	4,6	3,4	2,5	2	1,5	1	0,6	3
Sairauspäiväraha	4,6	4,7	5,4	6,2	6,4	6,7	6,8	6,9	6,6	5,4	5,9
Työeläkkeet	29	55	53,5	47,2	40,7	36,8	33,7	30,5	28,1	29,3	38,8
Ansiosidonnainen työttömyysturva	17,3	17,3	18,4	19,4	19,2	18,8	18,3	17	14,5	9,5	17
Tuloja saaneita asuntokuntia, 1000	353	315	278	254	246	241	236	235	236	240	2 634

Tulolajin osuus bruttotuloista tulolajia saaneilla, %

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	Yht.
Kelan vanhuuseläkkeet	36	22	14,4	10,4	8,4	7	6	5,1	4,2	2,3	11,9
Kelan työkyvyttömyyseläkkeet	48,7	31,1	18,5	13,8	11	9,4	8	6,9	5,8	3,6	16,4
Kelan perhe-eläkkeet	7,5	6,2	4,4	3,6	3	2,7	2,4	2,1	1,7	1,1	3
Takuueläke	12,5	9,1	5,6	4	3,3	2,8	2,3	1,9	1,5	0,8	5,1
Työmarkkinatuki	42,2	25,6	16,2	11,9	9,2	7,4	5,9	4,8	3,8	2,6	16,4
Peruspäiväraha	31,3	16,7	11,2	8,5	6,7	5,4	4,4	3,6	2,9	1,9	9,8
Toimeentulotuki	19,6	14,6	11,3	9,1	7,4	6	5	3,9	3,1	2,4	12,1
Yleinen asumistuki	18,8	13,6	8,9	6,3	4,5	3,4	2,7	2	1,6	1	10,3
Eläkkeensaajien asumistuki	17,5	17,1	12,5	9	7,3	6,2	5,4	4,6	3,8	2,2	13,3
Opintotuet	24,7	9,7	6,3	4,4	3,3	2,6	2	1,6	1,2	0,9	5,1
Vanhempainpäiväraha	18,8	15,2	14,3	13,8	13,2	12,5	11,8	10,8	9,7	6,5	11,9
Kotihoidon tuet	14,5	9,7	6,8	5,1	4	3,2	2,7	2,2	1,9	1,1	4,2
Lapsilisä	11,2	8,3	6,2	4,7	3,7	3,1	2,5	2,1	1,7	1	3,1
Elatustuki	9,9	8,6	6,8	5,4	4,3	3,5	2,9	2,5	2	1,3	5,1
Sairauspäiväraha	14,6	11	9	7,5	6,5	5,7	5,2	4,7	4	2,8	5,6
Työeläkkeet	54,2	68,3	74	73,3	69,2	63,7	57,7	52,8	47,8	33,6	55,7
Ansiosidonnainen työttömyysturva	21,6	22,8	20,3	17,4	14,8	13	11,5	9,8	8,2	5,7	13